ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 2,702 — Կ. ՊՈԼԻՍ. 1905, ՅՈՒԼԻՍ 30 — 12 ՕԳՈՍՏՈՍ — 10 ՃԷՄԱԶԻ ԻԻԼ ԱԽ', 1323 — 30 ԹԷՄՈՒԶ 1321 — ՇԱԲԱԹ

بوزانتيون
اينجه بومى وسياسى غزته، صاحب امتياز ومدير مسئولى
پوزانت كچيان
مطبعه و اداره‌خانه‌سى باب عالى جاده‌سنده ٢٣-٢٥ نومرولو
دائره مخصوصه‌ده

Բիւզանդիոն

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ — ՀԱՅԱԹԵՐԹ ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ — ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ԲԻՒԶԱՆԴ ՔԷՉԵԱՆ

PUZANTION
Journal Arménien Quotidien, Politique, Financier et Littéraire
Directeur - Propriétaire
PUZANT KÉTCHIAN
Bab-Ali Djaddéssi, № 23-25
CONSTANTINOPLE

ԿԱՐԴԱԼ ՆԱԵՒ ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՉՈՐՐՈՐԴ ԵՐԵՍԸ.

Անկատ Կարծիքներ

ԶԱՏԻԿԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՎԱՐԴԱՎԱՌ

ԱՆՉԱՏ ԵՒ ԱՆԿԱՊԱԿԻՑ ՆԻՒԹԵՐ. — ՅԻՐ ԵՒ ՅԱՆ ՆՕԹԵՐ ԵՒ ԱՅԼԱԶԱՆ ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

Շուրջ երեք ամսէ ի վեր է որ — բաց ի մեր համայնքին հետ ուղղակի առնչութիւն չունեցող պատմագրական երկու յօդուածէ — բան մը գրած չեմ մեր ներքին կենաց օրուան հարցերուն և դիտողութիւն վերցընելիք կամ քննադատութեան բովէն անցընելու արժան երեւոյթներուն, գըրուածներուն և ըսուածներուն վրայօք: Այսօր մտադիր եմ վախճան տալ գրչի այդ մեծ դադարիս, այդչափ ատենէ ի վեր ներսս մթերեալ կարծիքներու և քննադատութեան պաշարս միահաղոյն դուրս թափելով [illegible] ժողովրդեան առջեւ(*): Բարեբախտաբար կամ դժբախտաբար (որն որ կ'ուզէք) այսչափ երկար միջոցի մը մէջ աչքիս զարկած ամէն սխալ, արատաւոր, անտեղի, գայթակղական ասացուածներու կամ արարքներու յաւուր նօթագրութիւն մը չէի ըրած և այժմ անոնց մէկ մասը ցրուած է մտքէս, ուստի յիշողութեանս ներածին չափովը պիտի ջանամ պարզել տեսութիւններս ու քննադատութիւններս, աշխատելով որ որքան կարելի է կարճ գրեմ և քիչ մ'ալ զուարճախօսութեամբ համեմեմ գրուածս, որպէսզի այս տաք եղանակին կարենամ ընթեռնլի և մարսելի ըլլալ առանց գլուխ արթնցնելու կամ քունի մէջ ձգելու լաւագոյն տրամադրութեամբ օժտուած ընթերցողը(**):

⁂ Զատի՛կը — բայց այս մեծ տօնը չատ հեռու է այժմ և այդ օրն եկեղեցւոյ մէջ կրած տպաւորութիւններէս եթէ դժգոհ, զայրացուցիչ, գայթակղեցուցիչ բան մը կայ զոր յարդ կ'յիշեմ՝ պնակներու անվերջ չորքն էր որ բնաւ վայրկեան մը դադար չառաւ ամբողջ պատարագի միջոցին: 30 հոգը համրեցի: Թող իմանան և զարմանա՛ն գաւառացիք մեր Պոլսեցւոց վրայ: Այսօր, որ Գրնալը օրհնեալ կղզին պաշտօնեայ եմ, ուր պնակի անպատեհ սովորութիւնը վերցուած է, Թերթերուն մէջ կարդացի կիրակի օր Սկիւտար Ս. Կարապետ եկեղեցւոյն մէջ այդ սաթիւ — Ս. Պատրիարքին ալ զգացած զայրոյթը, զոր յայտնած է յետոյ Սուրէնեանց բնակարանին մէջ քահանայից սիմոնականութիւնը պարսաւելով: Բայց քահանաները չեն միայն յանցաւորը: Դրութիւնն է յանցաւորը, հոգեւոր իշխանութիւնն է յանցաւորը: Ուր որ օրէնք չկայ, զեղծանողին պատիժ չկայ, առ այդ հսկողութիւն չկայ, կարելի չէ որ զեղծում տեղի չունենայ: Կ'ըսեն թէ մուրացկանութիւնն ալ իր հաճոյքն ունի և անգամ մը որ անոր համն առնէ մարդ, սովորի ձեռք բանալու չուզեր անկէ հրաժարիլ: Շատ մը մուրացիկներ նախամեծար կ'համարին իրենց այդ արկածալից և Թափառիկ այդ կեանքը չարունակել քան թէ ապահով պաշտօնատան մը մտնել և փող անցնիլ մուրացկանութենէ: Մօտ ատեններս (10—15 տարուան) զեղծում մ'է բարձրաստիճան վեղարաւորաց ալ Պոլսոյ մէջ պնակ չրջագայելու ելնելը մինչեւ վերնատուններ: Բայց մինչեւ վերջին տարիները միայն Ծրագալոյցի երեկոյեան վերապահուած էր այդ բացառիկ տնօրէնութիւնը. յայս տարի իմացայ որ Աւագ հինգշաբթի օր ալ տեղի ունեցեր է, ուրկէ կ'հետեւի որ այդ ալ կամաց կամաց սովորական պիտի ըլլայ: Պիտի ըսէք թէ այդ պնակը Սրբազանք իրենց անձին համար չէ որ կ'պտտցնեն, այլ ի նպաստ աղքատաց. այո՛, այդ աստիճանին իջած չեն դեռ, բաւական է որ Սրբազաններուն պնակը Թաղականներէն ամէնէն ազդեցիկն յանձն առնէ պտտցնել (Թէեւ Զատկի կամ Ծննդի լանտօն նստելով մեծամեծաց տուներն այցելելու կ'զիջանին նշխար բաշխելու և ոսկի քաղելու): Հին ատեն, ամիրաներն և հարուստներն էին որ Զատկի և Ծննդեան, եպիսկոպոսներուն և քարոզիչներուն ոտքը կ'երթային ի չնորհաւորութիւն — եպիսկոպոսք ալ յոյժ սակաւաթիւ էին մայրաքաղաքին մէջ — այժմ աշխարհս Բիւրոքրասիս է, ամէն արժանապատուութեան զգացում մէկ կողմ դրած եպիսկոպոսք իրենք ի սէր արծաթի, կ'երթան մեծ աղաներուն ոտքը Զատիկը կամ Ծնունդը չնորհաւորել, կրկնելով առածական առածը թէ «Տալ ներքեւմէջայէ ապալ ներքեւ-ւոյն:» Բերայի մեծամեծի մը տուն տեսնուած է դարակի մը վրայ արցակներով չարված նշխարք, որուն մասին տան տիկինը գանգատած է թէ չի գիտեր ի՛նչ ընել. մերթ ընդ մերթ այրել կ'ուզայ եղեր, որպէսզի աղբանոցը չնետուին կամ մուկերուն կեր չըլլան: Ահա այս աստիճան ծառայած է մուրացկանութիւնը մեր մէջ, ըլլա՛յ վեղարաւոր, ըլլա՛յ քահանայ, ըլլա՛յ աշխարհական: Ի՞նչ: Թողուլ որ եկեղեցւոյ աշխարհական պաշտօնեայք, լուսարար, ժամկոչներ, չապիկներ, բանկլատպետ և չեմ գիտեր ինչ, որք ամսականաւոր են, որք պատահական եկամուտներէ ալ մաս կ'առնեն, չաբաթներով պնակ պտըտցնեն և եկեղեցական վեհ արարողութիւնները խանգարեն, նոյն իսկ Մաղկազարդէն սկսեալ «Շատ տարի բարով հասնիք» ըսելով: Որչափ գովելի ըլլայ այժմեան երիտասարդաց նպատակը որ զգաստութեան, դպրոցական պէտքերու, եկեղեցւոյ զարդերու, աղքատախնամներ, ևն. յիչելով, պնակ կ'պտըտցնեն, ո՛րքան գովելի ըլլայ Թաղականի մը համար եկեղեցւոյն հասոյթները չատցնելու աշխատիլը, նկատելու են թէ այդ ամէն պաշտօնեաներն երկրորդական, երրորդական բաներ են: Թաղերու մէջ եկեղեցիներու չինութեան և գոյութեան բուն նպատակն է ըլլալ աղօթատեղի կամ ժողովատեղի, ուր դիմեն հաւատացեալք կրօնքին պահանջած պայմաններուն մէջ հաւաքաբար աղօթեն, հոգեւոր և բարոյական օգուտ մը քաղեն անկէ: Շահագիտութեան նպատակաւ կազմուած հաստատութիւններ չեն անոնք, արարողութեանց և տօնական ընթերցուածքները, երգերն և չարականք ժողովրդեան հաճոյք պատճառելով և աչքը չլացնելով զայն եկեղեցի բերելու և քսակը կարգ մը դատարկապորտներու կամ ծոյլերու ի նպաստ պարպելու համար եղած չեն, ոչ ալ անհրաժեշտ են ոսկեթել զգեստները, ջահերը, զարդերը, որք պնակներու առատութեան իբր պատրուակ կ'ծառայեն: Հարսանեաց եկեղեցւոյ մէջ կատարուելէն չատ աւելի կարեւոր բարեկարգութիւն մը պիտի ըլլայ, եթէ հոգեւոր իշխանութիւնն և մանաւանդ Ս. Պատրիարքը բարեհաճէին օր մ'ալ այս կէտին լուրջ ուշադրութիւն ընծայել և չթողուլ որ օրինակի աղագաւ Աւագ Հինգշաբթիի, Աւագ Ուրբաթու նուիրեալ Հայ Եկեղեցւոյ հոգեւոր վսեմ պաշտամունք իրենց բոլոր չնորհն ու ազդեցութիւնը կորսնցնեն, անօգուտ դառնան այդ անպատճառ դրամահաւաքութեանց պատճառաւ: Եկեղեցւոյ նուիրական չահերն համար ո՛րքան բարոյական չահը կ'զոհենք, հոգեւորապէս կ'աղքատանանք:

⁂ Ցօղուածիս տիրացուական մասը կարճ կապելու համար մեծ ոստում մ'ընելով Զատկէն անցնինք Վարդավառ, զոր տօնեցի այս կիրակի Գրնալը կղզւոյն սիրուն եկեղեցիին մէջ: Թարմ տպաւորութիւններս հակիրճ կերպով պարզեմ: Շատ ընտիր, հոգեզմայլ ժամակարգութիւններ, աւուր պատշաճի երգեր և ընթերցմունքներ կան այդ մեծ տօներուն Հայ Եկեղեցւոյ մէջ նախ քան զպատարագն: Դժբախտաբար մեր արդի սերունդին մէջ հազիւ-հազիւ 10 հոգի թերեւս հազիւ կան որ այդքան կանուխ եկեղեցի գալով ներկայ գտնուած և մասնակցած կամ գաղափար մը, ճաշակ մ'առած ըլլան այդ արարողութիւններէն: Առաջուց լսած էի որ Արչարունի Սրբազան, որ ըստ սովորութեան հիւր է կղզին, թէեւ չպիտի պատարագէ, բայց խոստացած էր ներկայ գտնուիլ արարողութեանց և քարոզ խօսիլ:

Մինչեւ պատարագի սկզբնաւորութիւնը ժողովուրդը խռնեցաւ հետզհետէ. նոյն իսկ հեռաւոր միւս կղզիներէն փութացեր էին ներկայ գտնուիլ պայծառակերպութեան տօնին պաշտամանց որ տարին մէկ անգամ տեղի կ'ունենայ: Ճաշու գիրքն աւարտած էր և պատարագիչն հանգերձ կ'առնու էր Տ. Վահան քահանայ Խոյեան, ինք սկսելու վրայ էր քարոզն երբ Ն. Սրբազանութիւնն երեւցաւ: Հաւատացէք որ ներկայ ժողովուրդը, որոյ մէջ ենթադրել ընտիր դասակարգէն բաւական Թուով անձինք ալ կային, բնաւ դժգոհ չմնացին եպիսկոպոսական քարոզի մը տեղ քահանայական քարոզի մը ունկնդրելով: Բնաբան առնելով Սաղմոսերգուին խօսքը, «Տէ՛ր ո՛վ կացցէ ի խորանի քում կամ ո՛վ բնակեսցի ի լեառն սուրբ քո: Որ սուրբ է ձեռօք և անբիծ սրտիւ, որ ոչ էառ ընդունայն զանձն իւր և չար ընկերի իւրում ոչ արար: Նախատինս ի մերձաւորաց իւրոց ոչ առնու. արհամարհեալ է առաջի նորա չարագործն:» Ընտի՛ր բարոյական դասեր հանեց Թափօրական լերին դրուագէն: Բարձրաբերձ լերանց մարդոյս վրայ ազդած տպաւորութիւնը, հին ատենի ժողովրդոց ալ լերանց ընծայած պաշտամունքը բերաւ բաղդատել բարոյական բարձրութեանց հոգեկան վեհութեան գաղափարին հետ. ձորերուն խորը սողացող որդը լերանց գագաթը թեւածող բնակիչ արծուոյն հետ և ըսաւ. մենք ալ այսօրուան մեծ տօնէն, յիշատակէն ազդուելով պահ մը թողունք մեր ամէնօրեայ գձուձ կենցաղը, յոռի ունակութիւնները, չուկայիկ բարքերը, խարդախութեան, ստութեան, կեղծաւորութեան ցած, լճացեալ կեանքը, այլակերպինք, բարձրանանք բարոյական կենաց, հոգեւոր բարձրութեան վերնադաւաններու, ճաշակենք անոնց ընծայած հեչտութիւնն ալ, փափաքինք Պետրոսի պէս այդ մաքուր մթնոլորտին մէջ չինել մեր տաղաւարները, բնակարանները, չելով այդ բաներուն համար սաղմոսերգուին պահանջած յատկութիւնները: Տ. Հայրը չմոռցաւ հեթանոսութեան բնատոհմիկ Վարդավառն ալ յիչել: Պարզ բայց իմաստալից էին իր խօսքերը, և ես ատկէ այնչափ աւելի զգածուեցայ որչափ գիտէի թէ ուղիղ, անկեղծ սրտէ մը կուգային անոնք, թէ Տէր Հօր գործերը, ամէնօրեայ կենցաղը չէին հակասեր իր քարոզած սկզբունքներուն, բան մը որ չատ աւելի պերճախօս վեղարաւորներու վրայ հազուադէպ երեւոյթ մ'է: Գալով Արչարունի Սրբազանին, կը ցաւիմ որ անհաճոյ ակնարկութիւն մ'ընելու ստիպուեցայ այս անգամ, ինչ որ Թերեւս կարծել տայ ոմանց թէ մասնաւոր, յատուկ հակակրութիւն մ'ունիմ Ն. Սրբազանութեան դէմ. քաւ լիցի: Կ'ընդունիմ թէ իր աստիճանակցաց ոմանց հետ բաղդատմամբ, առաւելութիւններ ունի, ինչպէս կ'վկայեն չատեր. Պրուսայի Առաջնորդ Սրբազանը մասնաւորապէս կը գովուի իբր անչահասէր և չողոքորթութեան ու կեղծաւորութեան ատեցող եկեղեցական: Կ'ընդունիմ նաեւ որ միաձայնութեան և կազդուրման համար եկած ըլլալով կղզին, խաղաղապահ՝ չըլլալու իր եկեղեցական պարտականութեանց մասին. Թողունք զինքն ազատ նոյն իսկ կիրակի օրերը, բայց երբ Վարդավառի, Աստուածածնի նման տաղաւարներու, Հին և Նոր կրօնին համար նուիրական յիչատակելի տօնի մը օր, մէկ Հայ եկեղեցի մը կայ, ուր հեռաւոր կողմերէ չոգենաւերով եկած երկու բազմութիւն մը կրցած է հաւաքուիլ, ուր «Ծնծա Թափոր և Հերմոն» աղաղակները մինչեւ նաւամատոյցը կ'արձագանգեն, ամենայն անտարբերութեամբ հազիւ Պատարագին կիսուն եկեղեցի մտնել, Թող ներուի ինձ ըսել թէ այս աստիճան անտարբեր վերաբերում Հայ Եկեղեցւոյ ամենազդեցիկ մէկ հանդիսաւորութեան, քրիստոնէութեան ամենէն նուիրական և յիչատակելի մէկ դրուագին, չըլլար չէ, չըլլար: Ուր ես, վերջերս ի նպաստ ամուրիութեան եկեղեցականաց գրող յօդուածագիր: Նա, ամուսնացեալ մարդ, առաւօտուն կանուխ ծովու ալ մտայ, և դարձեալ Սրբազանէն մէկ — երկու ժամ առաջ եկեղեցին էի:

Ցաւալի է որ մեր եկեղեցականաց մէջ հետզհետէ վերնալու վրայ է սա երկիւղը, քաջութեան փրկարար զգացումը թէ «Լեռը, տեսնողն ի՛նչ կ'ըսէ, երբ ես այս տեղն եկեղեցի երթամ»: Անցեալ օր պատուաւոր անձ մը, զոր մեր արդի նորահաս գրիչներն հին գլուխ պիտի յորջորջեն անշուշտ, չափազանց գայթակղած, մի քանի անձանց ներկայութեան կ'պատմէր երիտասարդ Արմաշականի մը հանրածանօթ տիկնոջ մը հետ պատշգամի մը մէջ զինարբութիւն դէմ դէմի նստած նարդ խաղալը, և կ'պնդէր որ մեր եկեղեցւոյն օտար այսքան համարձակ բարքերը նոր արմաշականք ներմուծեցին Հայ ընկերութեան մէջ. ես ըսի որ այդ չար օրինակն աւելի հին է և իմ գիտցածս Մուրատեան վարժարանի նորադարձ հարազատաց մուտքէն ի վեր սկսած է, թէեւ վերջին ատեններս աւելի ընդարձակած եւ ստհձարձակ դարձած:

Բայց ես հեռացայ նիւթէս Վարդավառի եկեղեցական հանդիսին մասին տըպաւորութիւններս չամբողջացուցած: Անհաճոյ անակնկալ մ'ալ մեր պատուարժան դպրապետը պահեր էր մեզի: Ուրիշ տարի խօսած եմ թէ ի՛նչ գեղեցիկ, զմայլելի են Հոգեգալստեան, Վարդավառի և Աստուածածնայ Ճաշու չարականները, գեղեցիկ թէ' իմաստից վեհութեամբ և թէ եղանակի անուշութեամբ: Աստուածածնայ Ճաշուննն ալ արտատպած եմ այս սիւնակներուն մէջ. տարին մէկ անգամ կ'երգուին անոնք, և ես ամէն տարի կ'սպասեմ վայելել և ձայնակցել անոնց: Ընդամէնը երեք տուներէ բաղկացած են, բայց դպրապետք ոմանք ս և է պատրուակաւ երբեմն կ'կրճատեն, մէջ [illegible] մէկ տունը, իբր թէ 5—10 վայրկեան վաստկելու համար, մինչդեռ անդին «Ա... [illegible]»երն «[illegible]»... եղանակաւ ըստ քմաց կ'քաշեն, կը քաշքշեն ժամերով: Այս անգամ ալ Ցաւութիւն էջ. Մկրտիչեան, որ վաղեմի արմաշական մ'է, երաժշտագէտ, հեղինակ յօդուածագիր, որ լաւ կ'մարզէ դպիրները, եռանդ չպակսիր իր քով, նոյնքան ալ յանձնապաստանութիւն, որ կրնայ է գնահատել մեր Շարականոցին գոհարները, Վարդավառի Ճաշու չարականին առաջին տունը, ամէնէն գողտրիկ զգայուն մասը զոր ես սկսած էի երգել սրտէն ինքնիր, մէջ խաղցուց ներկայ բարեպաշտ ժողովուրդը զրկելով հոգեւոր հաճոյքէ մը, զոր անգամ մ'ալ վայելելու համար տարի մ'ալ սպասելու է, մինչեւ տարի մը. [illegible]: Աւասիկ զեղչուած տունը. «Ուրախացիր պսա՛կ կուսից Տիրամայր, այսօր Որդին քո զհայրենին փայլեաց զփառս. Նմա յաւերժ յանձն արա զանձինս մեր:»

Ո՛վ է այս տաղին հեղինակը, չեմ յիշեր, բայց ո՛վ ալ ըլլայ, կ'երեւայ թէ խորունկ կերպով կրած է եղեր ծնողական սիրոյ ազդեցութիւնը. մայրական սրտի հոգեբանութիւնն հիմնապէս իմաստասիրած. Թերեւս կաթողիկոս մը, եպիսկոպոս մը որ տղայութեանն ի հօրէ որբ և անօգնական մնացած, խեղճ մայրիկի մը քըրտինքովն և արցունքներովը սնած մեծցած և վերջը փառքի տիրացած ըլլայ. վասն զի զգացեր է թէ զաւկի մը փառքին տուժած ուրախութիւնը, հրճուանքը (ինչպէս ան՝որ տուժած վիշտը) ծնողքին չափ ոչ ոք կրնայ զգալ, և ծնողքին մէջէն ալ առաւելապէս մայրիկի մը չափ որ ինն ամիս իր ծոցը կրած է զայն և ամիսներով իր կաթովը սնուցած, և տարիներով անոր հոգը քաշած — մանաւանդ որ Տեառն մերոյ համար Յովսէփ հայրագիր էր աւելի քան հայր և Թերեւս ողջ չէր ալ մինչեւ պայծառակերպութեան տօնն: Արդ, պայծառակերպութեան փառահեղ տեսարանին առջեւ ամէնէն առաջ նորա մայրիկը կը յիչէ երգիչն և աւետիս կուտայ անոր: «Ուրախացիր ո՛վ կոյսերուն պսակը գերազանց կո՛յսդ, կ'ըսէ, որ քու զաւկիդ համար այնքան նեղութիւններ քաշեցիր, չարչարանքներու մէջ ծնար, դրիր վերուցիր, լեռնէ լեռ, քաղքէ քաղաք փախուցիր, տառապեցար, զքնեցար մինչեւ այդ տարիքը հասուցիր, այսօր ալ եկուր տես անգամ մը որ քու այդ խեղճուկ տղադ, հեզ գառնուկդ ի՛նչ փառքի տիրացեր է, ինչպէս Հօր Աստուծոյ փառքովը սքանչելանալ կ'փայլի, ուրախացիր, Թող հրճուի մայրական սիրտդ և մեզի ալ նմա յանձնարարէ:»

Վարդավառն անցաւ բայց գալիքն Աստուածածին է, և մեք հիմակուց խորհրդածոր պէտք ինքզինքնիս մեր պատուարժան Կրօնական Ժողովէն...ո՛չ... այլ դպրապետէն) որ չի սիրեր դիտողութիւն լսել Պատրիարքական եկեղեցւոյ, չյապաւել «անթառամ ծաղիկ»ն ալ «ուրախացիր»ին պէս: Եթէ արարողութիւնները համառօտել անհրաժեշտ է, Մեծ Կղզիէն եկողները ժամանակին տեղերնին վերադարձնելու համար, ես պիտի յանձնարարէի իրեն մէջ թողնել սա...Երգ Երգոց երգոյնը: Բայց չեմ համարձակիր, գուցէ մէկն ալ որ այդ գրքին կուսակից է, ելնէ դիտողութիւն ընէ այդ կրճատման մասին, ինչպէս ես ըրի «Ուրախացիր»ին համար, ի՞նչ ըսելու է: Հետեւաբար այդ Երգ երգոցին մասին սպասելու է որ օր մը վերէն, հոգեւոր իշխանութենէն այսպիսի պաշտօններու ուշադրութիւն դարձուի...երբ ատ ուշ չէ(*):

ԹՂԹԱԿԻՑ «ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆ»Ի

Գրնալը.

(*).— Երկու հին ձեռագրութիւններ մէկը աշխարհական, միւսը եկեղեցական, որք այժմ պզէքն եղած են:

(**).— Ժամանակաւ Կեսարիոյ մէկ եկեղեցւոյն մէջ Տ. Թորոս անուն քահանայ մը Աստուածածնայ տօնին երկայնապատում և անլի քարոզ մը կ'սկսի և վերջը չի բերեր: Ժողովրդէն մէկը չհանդուրժելով հեռուէն եւ ալ քառակը կ'բացագանչէ յանպատրաստից. [illegible] Աւետո..., [illegible] Տէ՛ր Թորոս:

(*).— Թաւշանճեան էֆ.ն, որ այս մասին ինծի հետ կարծեկից չէ Թող ներէ ինձ գիտել տալ թէ Երգ երգոցին հեղինակն որքան գեղեցիկ կիներու, նոյնքան անուշիկ նեկտարին սիրահար է, իր սիրուհւոյն ստինքները գինիէն աւելի գեղեցիկ կը գտնայ:

ՄԵՐ ԱՐԴԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

Ընդհանուր ակնարկ մը՝ մեր մէջ մշակուող արդի բանաստեղծութեան, անոր պարզած զանազան երեւոյթներուն, և զայն ծնցնող, կերպարանող պարագաներուն ու պատճառներուն վրայ, զուրկ չպիտի ըլլայ անհետաքրքրութենէ, որովհետեւ այդ հետազօտութեամբ՝ երեւան պիտի գան անոր թելադրիչ ընդհանուր պատճառները և զայն իր գոյութեան մէջ վարող չարժառիթները, ինչպէս այն ձգտումը՝ որով կը յատկանշուի ան: Այդ հետազօտութիւնն անոր համար մասնաւորաբար անհրաժեշտ է, որ և է ատենէ աւելի հիմա, որովհետեւ այսօրուան մեր բանաստեղծութիւնը փոխանցման չրջանի մը մէջ կ'գտնուի, և իր ընթացքին ու ձգտումին մէջ չի ներկայացներ այն յատկութիւնները, որոնք գոյութեան իրաւունք մը պիտի սահմանէին իրեն: Աւելի յստակ բացատրութիւնով մը, կարելի է ըսել թէ, անկման երեւոյթ մը մէջ կ'գտնուի այսօրուան մեր բանաստեղծութիւնը, և վտանգը կ'զգացնէ օր օրի վատթարացած ախտանիշներ ստանալու: Այս յոռետես դատաստանը կրնայ իրականութենէ հեռու նկատուիլ գեղագէտ ակնարկներու, սակայն այն մասնաւորապէս յատկանշական երեւոյթները և վիճակները՝ որոնց մէջ կ'ներկայանայ մեր արդի բանաստեղծութիւնը, կրնան քննուելով համոզել ամէնէն լաւատես միտքերը անգամ՝ այդ կացութեան իրականութեանը: Տեսնելէ առաջ սակայն մեր արդի բանաստեղծութեանց պարզած կացութիւնն ու զայն կերպարանող ընդհանուր յատկանիշները, կ'արժէ ճանչնալ իր ծագումը և այն չրջանները՝ որոցմէ անցած է,—գիտնալու համար թէ, ի՛նչ տեսակ հողերու վրայ աճած ծաղիկ մըն է ան, և թէ ի՛նչ տարրեր սնուցած են զայն, իր սկզբնական գոյութեանը չրջաններուն մէջ:

Բանաստեղծութիւնը՝ յղացման և ըմբռնումի այն հանգամանքով՝ որով նուիրագործուած է արդի ժամանակներու մէջ, չատ հին ծագում մը չունի մեր մէջ: Կանխագոյն ժամանակներու մեր բանաստեղծութիւնը կ'կազմեն գլխաւորաբար այն սրբազան երգերը և աղօթասացութիւնները՝ որոնց ծնունդ տուած են եկեղեցական հայրեր և աշխարհական քերթողներ, և այն երգերն ու քառեակները, զորս Հայ աչուղներ արտադրած են դառնագան ժամանակներու մէջ, նախնական պարզունակ արուեստով մը թարգմանելով այն յուզումներն ու զգացումները, որոնք խառնված են իրենց հոգին, համբէպ Բնութեան մէջ գեղեցկութեան, կոյսի մը դիւթանքին կամ կրօնական յափշտակութեան մը:

Այդ չրջանները ունեցած են իրենց բազմաթիւ մշակները և արտադրութիւնները, որոնք՝ ոմանք ծանօթ, ոմանք անծանօթ՝ կ'կազմեն ամբողջութիւնը մեր այն բանաստեղծութեան, որ ոչինչ ունի արդիական, իր նիւթի, յղացման, տաղաչափութեան և յօրինուածքի ձեւերուն մէջ, և հետեւաբար չի կրնար ուղղակի մաս կազմել բանաստեղծական այն գործին, որ ծաղկած է վերջի ժամանակներու մէջ, աստիճանաբար արդիական ձգտումներով, իր ծնունդի ժամանակներուն համեմատ զգեցուլով այն նկարագիրը՝ որ օրուան տիրող տարրը եղած է: Եւ բանաստեղծութեան այդ չրջանին սկզբնաւորութիւնը, կ'երկարի մինչեւ եօթանասունական Թուականները, որուն ընթացքին գրականութեան այս սեռը ունեցած է իր բազմաթիւ յաջող մշակները, յանձին այն քերթողներուն, որոնց է՛ն կանխագոյնները ոչ եւս են, և վերջին ժամանակներուն՝ կ'ապրին դեռ, ոմանք գրիչնին վար դրած, ոմանք հազուադէպ կերպով հրապարակ նետելով իրենց վրձին արտադրութիւնները:

Բնական է, կարելի չպիտի ըլլար հոս ամբողջական կերպով ներկայացնել դէմքերն ու գրական գործունէութիւնը այն չրջաններուն, որոնց մէջ ծաղկած է բանաստեղծական ընդարձակ գործ մը: Բայց հակիրճ տեսութեան մը սահմաններուն մէջ, կարելի է անդրադառնալ մտաւոր ժամանակներու այն դէմքերուն, որոնց գործունէութեան յիշատակը կենդանի է դեռ, և որոնց գործը, կ'ամբողջացնէ մեր բանաստեղծական արտադրութեան նշանակելի մէկ մասը:

Իրենց ծանօթ գործերովը և բանաստեղծական պարբերական գործունէութեամբ և արտադրութեան բաղդատական առաւելակչութեամբ, որոնք առաջնութեան դիրք մը կուտան իրենց՝ մեր բոլոր բանաստեղծներու չարքին մէջ, այդ դէմքերն են. — Եղիա Տէմիրճիպաշեան, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան, Պետրոս Դուրեան, Ռէթէոս Պէրպէրեան, Թովմաս Թէրզեան, Աղեքսանդր Փանոսեան, Կարապետ Գաթաղաչ, Մկրտիչ Աճէմեան, Ցովհաննէս և Տիգրան Սէթեան, Զապէլ Ասատուր (Սիպիլ), Պետրոս Ադամեան և ուրիշներ:

Գրական այս գործիչները իրենց արտադրութեան ոգիով ու ձեւով, առանձին ու զրոյց ազդեցութիւններ ունեցած են մեր բանաստեղծութեան վրայ, պատուաստելով անոր ի՛նչ ազդեցութիւն որ անոնք կրած են օտար գրականութիւններու տարրերէն, և ի՛նչ ազդեցութիւն՝ որուն ենթակայ եղած է իրենց խառնուածքը:

Անոնց մէջ, ամէնէն բեղուն գրիչներէն մէկը, որ յորդառատ արտադրութիւն մը ունեցած է, իր գրական գործունէութեան ամէնէն ոգեւոր չրջաններուն, երբ ձեռքին տակ գրական մէկէ աւելի օրկաններ ունեցած է, Տէմիրճիպաշեան, Թրթռացուցած է լարը քնարերգական բանաստեղծութեան մը, [illegible] և [illegible] էջերուն մէջ սփռելով անհամար բանաստեղծութիւններ, որոնցմէ չատ քիչերը յաջողութեան և կատարելութեան փառքը կրցած են սեփականել իրենց, որովհետեւ Տէմիրճիպաշեան իր այդ տաղաչափուած արտադրութիւններուն մէջ, ո՛չ այնչափ առաջնորդուած է բանաստեղծական ներշնչումներէ, որչափ յագուրդ տուած վայրկենական ու պարագայական տպաւորութիւններու, արձանագրելով մանկիկի մը համար ձօն մը, մէկուն աղջան համար յուշագիր մը, ազգականներէն մէկուն կամ բարեկամի մը համար փայփայիչ ներբողական մը և իր կարգին: Հետեւելով չարքին այդ բանաստեղծութիւններուն, որոց կ'անօնուի թէ Տէմիրճիպաշեան իր այդ ներողամիտ հակամիտութեանը մէջ չատ բան տուժած է իր քերթողական տաղանդէն, արտադրելով աւելի միջակ տողեր, որոնք չատ քիչ անգամ կ'յատկանչեն լայն հորիզոնը իր գրական կարողութեան և. որոնք հազուադէպ կերպով կ'համբին Հ. Հայէոսի տողերուն բարձրութեանը:

Նոյն չրջանի աշխատաւորներէն Պէրպէրեան, եղած է խղճամիտ դասական մը, որ իր տողերուն զգեցուցած է միշտ արուեստին բոլոր նրբերանգ հրապոյրները և բանաստեղծական աւիւնը:

Փանոսեան, անբաղդատելի անունի տէր ժողովրդական բանաստեղծը, իր ետեւը ունի յիչատակը ֆանդեզեօք գրիչի մը գործունէութեան, որով ան հմայած, զըրաղեցուցած ու զբօսցուցած է ամբողջ սերունդ մը, զուարթ, սրամիտ ու միշտ անակնկալներով լեցուն տողերու արտադրութիւնով մը, ուր սակայն բանաստեղծական ներշնչումը և քերթողական արուեստը չատ համեստ բաժիններ ունին սովորաբար:

Զապէլ Ասատուր (Սիպիլ), եղած է ճշմարտապէս արուեստագէտ բանաստեղծ մը, և կնոջական գրիչի մը բոլոր նուրբ կարողութիւններովը, մանրանկարչական գեղեցկութեամբ ու փափուկ արուեստի մը բանուածքով իր տողերուն մէջ, ըն-դելուզած է ի՛նչ որ մարդկային հոգին ու զգացումները ունին մեծ, վեհ ու յանկուցիչ:

Պէշիկթաշլեան ու Դուրեան՝ ծանօթ են իրենց ա՛յնչափ հռչակուած գործերով, առաջինն իբր ճարտար արուեստագէտ, որ սակայն զուրկ չէ ճշմարիտ բանաստեղծի ձիրքէն, և երկրորդը իբր զգայուն և խռովայոյզ բանաստեղծ հոգի, որ իր գերազանցապէս սրտառուչ տողերով՝ ամբողջ սերունդ մը յուզած է:

Թէրզեան, քերթողական արուեստի գեղեցկագէտ բանուորը, Թէպէտ իր արտադրութիւններու քանակով համեստ սակայն որակին ոչ — արհամարհելի արժանիքով, իրաւունքը ստացած է իր մասնաւոր դիրքը գրաւելու այս չրջանի մեր բանաստեղծներու չարքին մէջ:

Ու վերջապէս Աճէմեան, արուեստով ո՛չ այնչափ փայլուն, մինչ հնչեցուցած է խաղը քնարերգական լարի մը, ուրկէ երբ յաճախ դուրս եկած են գեղեցիկ եղանակներ, իր ճաշոր ձախորդ չարժումներէ ալ զերծ չէ մնացած, արտայրելու համար միջակ ու ո՛չ այնչափ ախորժելի ձայներ: Աճէմեանի քով, տաղաչափ ... միշտ վառ է եղած, մանաւանդ իր երիտասարդութեանը, բայց բանաստեղծական գեղեցկագիտութեան ճաշակին պակասը, չա՛տ անգամ է որ խախտած է ներքին հրապոյրը իր գործին:

Կարելի չէ չյիչատակել նաեւ գործը Տիգրան և Յովհաննէս Սէթեաններու, որոցմէ մանաւանդ երկրորդը, յուզուած հոգիի մը աղաղակները բարձրացուցած է իր գրիչին ծայրէն, զգայուն ու սրտագրաւ երբեմն, յաճախ վերացած վսեմութեան սահմանին, և սակայն արտայայտութեան ձեւին մէջ միշտ անձնատուր pédantique չեչտի մը:

Բաղդատապէս հին սերունդի այս ներկայացուցիչները, իրենց գործունէութեան արդիւնքով, գոհացում տուած են ժամանակին բանաստեղծական պահանջքին, և քիչ կամ չատ իրենց ազդեցութիւնը ունեցած՝ քերթողական արուեստին ձեւակերպութեան գործին մէջ, որ տիրած է միտքերու վրայ մինչեւ ատեն մը, և որով անցած են յաջորդ սերունդին պատրաստուող բազմաթիւ մտաւորական աշխատաւորները, ինչպէս հասարակութիւնը, ընթերցող ժողովուրդը, ընդհանրապէս:

Ամբողջական զանգուածը բանաստեղծական այս գործին, ունեցած է նաեւ իր ուղղակի դերն յաջորդ բանաստեղծ սերունդին մտաւորական կազմակերպութեանը, ճաշակներու, հակումներու եւ ձգտումներու յօրինմանը վրայ, մինչեւ որ օտար գրականութիւնները զօրեղ հակազդեցութիւններ՝ ձեւակերպած են նկարագիրը և ոգին այդ բանաստեղծութեան, զայն առաջնորդելով աւելի արդիական ըմբռնումներու և աւելի գիտակից ուղիներու մէջ, այն քիչ մը ինքնագլուխ, անկերպարան ու վարժապետական վիճակէն՝ որ ընդհանուր նկարագիրը եղած է բանաստեղծական այդ չրջանին:

Խրամատը մեծ է սոյն տարբերութեան, որ կ'բաժնէ այդ չրջանը՝ այն չրջանէն, զոր յանկարծ ծաղկեցնել սկսած են նոր կազմուող բանաստեղծական սերունդին աշխատաւորները, յանձին գլխաւորաբար մէկ քանիներու, որոնց գործը հետզհետէ զօրացած ու խոր արմատներ արձակած է յաջորդներու գործունէութեանը մէջ: Այդ ոգին է որ չարունակուած է մինչեւ մօտաւոր ժամանակներ, և այն նորագոյն բանաստեղծները՝ զորս կրնանք համրել այսօր, բանաստեղծութեան այդ նոր փուլին նկարագիրն է որ մշակած են, անո՛վ սնած, զա՛յն ծաղկեցուցած: Այդ չրջանին մէջ արուեստի տեսակէտով յիչատակելի եղած են «Թրթռումներ»ը, նաեւ Սիպիլ և ուրիշներ, և որոնք հիմնովին տարբեր փուլի մը մէջ մտցուցած են մեր բանաստեղծութիւնը: Ետքերը, նոյն ատեն մէջ ծաղկած ու իրենց հովանին տարածած են, իրենց կարգին, Արտաչէս Յարութիւնեան, Ռուբէն Զարդարեան, Ռուբէն Որբերեան, Կ. Ռուկան, Մուչեղ վարդապետ, և մէկ քանի ուրիշներ:

ԵՆՈՎՔ ԱՐՄԷՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ

Մեր երէկի Թուով արդէն բաւական տեղեկութիւն հաղորդեցինք ֆրանսական նաւատորմին Բորդսմութ ժամանման վրայ: Աւասիկ մանրամասնութիւնները. — Ահագին ժողովուրդ հաւաքուած էր ի Սաութ Սի, ֆրանս. նաւատորմին ժամանումը դիտելու համար. կիրակի իրիկուն քիչ մը անձրեւած, և երկուշաբթի օր օդը մառախլապատ էր, բայց քանի՛ ֆրանսական նաւատորմին գալստեան ժամը կ'մօտենար, ամպերը կ'փարատէին, և մառախուղը կը վերանար: Վերջապէս օդը փառաւորապէս բացուեցաւ, և հորիզոնին վրայ տեսնուեցաւ ֆրանս. մարտանաւերու յորդ ծուխը: Քիչ մը ետքը չոգեկինդ հասան մէկ քանի Թորփիլահալածներ, որ պաշտօն առած էին Սէ — Հէլըն նաւուն մէջ գտնուած Թղթակիցներուն հեռագիրները բերելու ցամաք, Նաւատորմիղը տակաւ առ տակաւ կ'մօտենար. Նաւի փարոս—նաւուն մօտ

մարտանաւերն եղան անգլիացի ազաները, զանոնք առաջնորդելու համար իրենց յատկացուած տեղերը։ Բանի՛ կ'մօտենար մարտանաւերու վեհաշուք շարքը, այնքան աւելի գեղեցիկ կ'դառնար տեսարանը։ Վերջապէս, տեսանելի եղաւ ամբողջ նաւաբաժինը. առջեւէն կ'ընթանար Մոռէնօ զրահաւորը, ծովակալ Բայյառի դրօշը պարզուած. իսկ երկերկու պարանաչափ հեռուէն իրեն կ'հետեւէին Թուէյվիլ եւ Բոռնօ զրահաւորները։ Ապա իրարու ետեւէ կուգային Պոպլէն, պարզած ծովակալ Լէյկի դրօշը, Ադմիրալ Թրէհուառ, Հանրի Դ., որուն կ'հետեւէին Կլեպեր յածանաւը, պարզած Գ. ծովակալ Բուէքի դրօշը, Բուէր, Ադմիրալ Օպ եւ Լէոն Կամպետա։ Ֆուրսին պարզեց անգլ. ծովապետութեան ալինակ դրօշը՝ ֆրանս. դրօշին քով, երբ մօտեցաւ Սբիդհէտի։ Նոյն պահուն ֆրանս. եռագոյն դրօշ պարզեցին անգլ. այն Թորփիլանաւերն որ իբր յառաջապահ կ'ծառայէին։ Ֆրանս. նաւաբաժինը կէս օրին հասաւ Սբիդհէտի բացերը, եւ ողջունեց նաւահանգիստի հրամատարը. Սբիդհէտի բերդը պատասխանեց ողջոյնին։ Զրահաւորներն իրարմէ 400ա. կան մեջը բաց կ'քալէին, եւ ահա՛ այնպիսի հիանալի դարձուածք մը կատարեցին որ ամենէն փորձառու նաւային մասնագէտներու իսկ հիացումը գրաւեց, եւ յաւէտ յիշատակելի պիտի մնայ։ Բոլոր ֆրանս. մարտանաւերը կանգ առին իրենց համար որոշեալ տեղերը, եւ խարիսխ նետեցին։ Բիչ մը եաք սկսան Թնդանօթի որոտընդոստ անհաշուել ողջոյնները, որք զօրեղապէս օդը կ'թրթռացնէին։ Այս անհելի դոռումը վեհազդեցիկ բան մը ունէր իր մէջ, որ ամենուն սիրտին կ'խօսէր։ Էտուարտ Թագաւոր Վիգթօրիա էնտ Ալպէրտ զբօսանաւին կամրջակին վրայ կեցած՝ կը դիտէր ֆրանսական նաւաբաժնին անցքը։ Թնդանօթներու ողջոյնէն վերջ, թէ՛ անգլիական եւ թէ ֆրանսական մարտանաւերը փոխադարձաբար պարզեցին իրենց մեծ դրօշները, եւ բոլոր կայմերն ալ դրօշազարդուեցան հիանալի կերպով։ Հարիւրաւոր փոքր նաւեր եւ զբօսանաւեր անընդհատ կ'շրջէին մարտանաւերուն չուրջը։ Ամենուն հետաքրքրութեան առարկայ դարձած էր գերման կայսեր զբօսանաւը, Մէդէօր, որ գեղեցկօրէն դրօշազարդուած էր ի պատիւ ֆրանսացի հիւրերուն։ Մասնաւոր ուշադրութիւն գրաւեց նաեւ Շէյլա զբօսանաւը, ուր կ'գտնուէին Հանրի տը Բաթէնպէրկ իշխանուհին, Ուայթ կղզիին կառավարիչը, Բոննոզի Արթէրը իշխանը, Կալլէսի իշխանը, Բոննոզի դուքսը, Ցաւնատանի գահաժառանգը, Ցուինատանի Վիգթօրիա իշխանուհին, որ կամրջակին վրայէն ուշադիր կ'դիտէին նաւահանգստին պարզած մոգական տեսարանը։ Նաւաբաժինը խարիսխ նետելէ անմիջապէս եաքը մակոյկ մը բաժնուեցաւ Մոռէնօ զրահաւորէն, եւ երկու նաւազներ ֆրանսական գոյները ներկայացնող ծաղիկներէ կազմուած հիանալի փունջեր տարին Վիգթօրիա էնտ Ալպէրտ զբօսանաւը, եւ յանուն ֆրանսական նաւատորմին մատուցին Ալեքսանտրա Թագուհիին։ Որոշեալ ժամուն, Մոռէնօյէ բաժնուեցաւ շքեղ մակոյկ մը, որուն մէջ կ'գտնուէին ծովակալ Բայյառ, իր սպայակոյտը, Բուէք ու Լէյկ ծովակալները, Լոնտոնի ֆրանսական դեսպան Մ. Բօլ Քամպօն, խորհրդական Մ. Ժօֆֆրէ, քարտուղար Մ. Սէյն, նաւային կցորդ Մ. Մեթիէ տը Լաժէնտ. զիրենք ընդունեց Կալլէսի իշխանը, անգլ. ծովակալի համազգեստով։ Նաւազներ, կարմիր համազգեստ հագած, եւ պղինձեղբ ճերմակ փեդօյր դրած, զինուորական պատիւներ ընծայեցին։ Անմիջապէս ետքն երեւցաւ Էտուարտ Թագաւոր, ծովակալի մեծ համազգեստ հագած եւ կախած Պատուոյ Լէգէոնի մեծ ժապաւէնը, իր քով ունենալով Թագուհին որ մոխրագոյն գեղեցիկ շրջազգեստ հագած էր, ուրեք ուրեք սեւ երիզներով, իսկ գլուխը դրած յաքէ թեթեւ գլխարկ մը, սպիտակ աքաղաղի փետուրով։ Թագուհին սեւ կապ մը դրած էր աչքին՝ թեթեւ ակտրութեան մը պատճառաւ։ Մ. Բօլ Քամպօն արքայական ամոլին ներկայացուց Բայյառ, Լէյկ եւ Բուէք ծովակալներն եւ նաւաբաժնին սպայակոյտը։ Թագաւորը մէկ քանի անգամ թօթուեց ծովակալ Բայյառի ձեռքը, եւ ըսաւ.—«Ուրախ եմ որ առիթ կ'ունենամ բարի գալուստ մաղթելու ձեզ։ Գիտեմ թէ ինչ սիրալիր ընդունելութիւն եղաւ մեր նաւաբաժնին ի Պրէսդ։ Կ'յուսամ որ ֆրանսական նաւաբաժինն ալ հոս նոյնքան հաճոյալի ընդունելութիւն մը պիտի գտնէ։ Առ այս կարելին պիտի ընեմ ես ինքս ալ։

Թագաւորն ապա տեղեկութիւն ուզեց ֆրանսական նաւաբաժինին ճամբորդութեան վրայ.

—Թերեւս ձեր մարտանաւերը շատ մօտ տեղեր դրին իրարու։ Պատճառն այն է որ հոս սաստիկ է մակընթացութիւնը, եւ մարտանաւերը զիրար պաշտպանելու պէտք ունին։

Թագուհին ալ ծովակալներուն ձեռքը սեղմեց եւ տեղեկութիւն ուզեց ճամբորդութեան վրայ։ Մէկ քանի վայրկեան տեսակցութենէ ետք, Թագաւորը նորէն ողջունեց հիւրերը, որոնք մեկնեցան Մոռէնօ. Կալլէսի իշխանն զիրենք առաջնորդեց մինչեւ սանդուխին գլուխը։ Հազիւ ծովակալ Բայյառ հասած էր իր մարտանաւը, երբ Թնդանօթի 21 ուժգին հարուածներ աւետեցին թէ Էտուարտ Թագաւոր փոխադարձ այցելութեան կուգար։ Թագաւորը ծովակալ Բայյառի եւ Մ. Բօլ Քամպօնի հետ նախ գնաց Մոռէնօյի հիւրասրահը, ապա քիչ մը կեցաւ յետսակողմի վերնայարկը, եւ մեկնեցաւ ժամը 4ին։ Նաւագախումբը հնչեցուց Մարսէյյէզը։ Թագաւորին մեկնելէն ետքը Մոռէնօ այցելեց Բորդսմութի քաղաքապետական ժողովէն պատգամաւորութիւն մը որ ծովակալ Բայյառի մատոյց բարի գալուստի ուղերձ մը։ Ծովակալն ի պատասխանի ըսաւ թէ յուզուած է եղած այս սիրալիր ցոյցերէն, զորս լիապէս կ'գնահատէ։ Յայտարարեց թէ շատ ուրախ է որ իրեն ինկաւ երթալ ողջունել քայր նաւատորմը, անգլիական հիանալի նաւատորմը։ Պաշտօնական այցելութեանց միջոցին զբօսանաւեր մրցումներ կատարուեցան, բայց ճամբաները փոխուեցան ֆրանսական նաւաբաժինն գրաւած անդուսյն պատճառաւ։ Գերման կայսեր զբօսանաւը, Մեդէօր չմասնակցեցաւ մրցումներուն։

*** Թագաւորը ժամը 8½ին հացկերոյթ տուաւ Վիգթօրիա էնտ Ալպէրտ զբօսանաւին մէջ, քառասուն հոգիի։ Ներկայ էին Թագուհին, Կալլէսի իշխանուհին, Պաթէնպէրկի Բրինցէսին իշխանուհին, իշխանուհի Վիգթօրիա, ֆրանսական դեսպանը, ֆրանսացի երեք ծովակալք, ծովակալ Բայյառի սպայակոյտը, ֆրանսական նաւային կցորդը, ֆրանսական մարտանաւերու հրամատարք եւ անգլ. ծովապետական պաշտօնատան անդամք։ Աղանդերի պահուն Էտուարտ Թագաւոր խօսքն ուղղելով ֆրանս. դեսպանին, հետեւեալ բաժակաճառն արտասանեց. «Հանրապետութեան Նախագահին կենաց բաժակ առաջարկելէ առաջ, կ'ուզեմ յայտնել Ձեր Վսեմութեան թէ ո՛րքան մեծ հաճոյք է ինծ համար ընդունիլ ծովակալ Բայյառն եւ Հիւսիսի ֆրանս. գեղեցիկ նաւաբաժինը։ Ջեմ մոռցած այն ընդունելութիւնը զոր ըրիք Ատլանտեանի անգլ. նաւաբաժնին ի Պրէսդ։ Բոլոր անգլիացի նաւազներն հիացան այն ընդունելութեան վրայ, եւ ես այնպէս կ'յուսամ թէ անգլ. ջուրերը Ձեր այցելութիւնն ա՛լ աւելի պիտի ամրապնդէ մեզ իրար միացնող կապերը։ Համոզուած եմ որ երկու երկիրներուն միջեւ գոյութիւն ունեցող սիրալիր համաձայնութեանց գերագոյն առաւելութիւնը պիտի ըլլայ խաղաղութիւնը պահպանել։ Այսքան մօտ ըլլալով, կ'յուսամ որ մեր բարեկամ յարաբերութիւնք պիտի շարունակուին եւ ամրապնդուին։ Բաժակս կը պարպեմ Հանրապետութեան Նախագահին կենաց, եւ նոյն ժամանակ բարեմաղթութիւններ կ'ընեմ ֆրանս. նաւատորմին բարգաւաճման համար։»

Դեսպանն այսպէս պատասխանեց արքայական բաժակաճառին.— «Վեհափառ Տէր, թոյլ տուէք ինծ որ շնորհակալութիւն յայտնեմ Ձեր Վեհափառութեան արտասանած խօսքերուն համար. Թոյլ տուէք ինծ որ շնորհակալութիւն յայտնեմ յանուն Հանրապետութեան Նախագահին, յանուն իմ երկրիս։ Այս խօսքերը խորապէս պիտի յուզեն Նախագահն եւ բոլոր Ֆրանսացիները, բայց անոնց մէջ քերը յանկարծակիի չպիտի բերեն, զի երկար ժամանակէ ի վեր ծանօթ են մեզ, ի Ֆրանսա, այն զգացումները զորս Ձեր Վեհափառութիւնը կ'տածէ մեր երկրին նկատմամբ։ Գիտենք մեք բոլորս որ եթէ երկու ժողովուրդներու միջեւ զգացումներու ցրտութեան մը կ'յաջորդէ համաձայնութեան եւ բարեաց յարաբերութեանց նոր շրջան մը, Ձեր Վեհափառութիւնն եղաւ այս մերձեցման մեծագոյն թելադիրը։ Այս կէտը չպիտի մոռնանք։ Բաժակս կ'պարպեմ Ձեր Վեհափառութեան կենաց, եւ կ'համարձակիմ բարեմաղթութիւններ ընել նաեւ Թագուհիին եւ արքայական ընտանիքի անդամներու երջանկութեան եւ բարգաւաճման համար։»

Ծով. Բայյառ հետեւեալ բաժակաճառը խօսեցաւ. «Յանուն ֆրանս. նաւատորմին շնորհակալութիւն կ'յայտնեմ Ձեր Վեհափառութեան, այն զգացումներուն համար զոր բարեհաճեցաք արտայայտել անոր նկատմամբ։ Շնորհակալութիւն կ'յայտնեմ Ձեր Վեհափառութեան՝ այն բարեացակամ ընդունելութեան համար, զոր բարեհաճեցաք ընել Հիւսիսի նաւաբաժնին եւ կը խնդրեմ Ձեր Վեհափառութենէն որ բարեհաճի ընդունիլ մեր խորին երախտագիտութեան հաւաստիքը։ Հիւսիսի նաւաբաժինին սպաներն ու նաւազները դեռ հմայքին ներքեւ են այն խիստ սիրալիր յարաբերութեանց, զոր ունեցան ի Պրէսդ Ատլանտեանի նաւաբաժնին իրենց ընկերներուն հետ։ Համակրական նոյն տաք ու սիրալիր կապերը կ'միացնեն զիրենք Մանշի նաւաբաժնին, եւ այս երկու հանդիպումներն անմոռանալի յիշատակ մը պիտի թողուն, եւ իրենց մտքին մէջ յաւէտ կենդանի պիտի մնայ զգացումն այն անսայլալ բարեացակամութեան զոր Ձեր Վեհափառութիւնը ցոյց տուաւ իրենց նկատմամբ։»

*** Արքայական զբօսանաւէն տրուած նշանին վրայ, բոլոր մարտանաւերը լուսազարդուեցան։ Ամէն մարտանաւ հիանալի կերպով լուսազարդուած էր ելեկտրական ճերմակ լոյսով. միայն արքայական զբօսանաւը կարմիր լուսազարդուած էր։ Օդն հիանալի էր, բնաւ հով չկար։ Ժամը 10ին, Վիգթօրիա էնտ Ալպէրտ զբօսանաւին տուած նշանին վրայ, լուսավառութիւնը դադրեցաւ, եւ անգլ. մարտանաւերը սկսան հրթիռ արձակել։ Ֆրանս. մարտանաւերը չմասնակցեցան հրախաղութիւններուն, զի իրենց ի պատիւ կ'ըլլար հրախաղութիւնը։ Երկու ժամ ամբողջ, Սոլենդ կատարելապէս լոյս էր ցերեկուան պէս եւ կարելի կ'ըլլար տեսնել զբօսանաւերու մէջ գտնուողները։ Ֆրանս. մարտանաւերէն խանդավառ աղաղակներ կը բարձրանային, ամէն անգամ որ կապոյտ, ճերմակ ու կարմիր գրերով բարի գալստեան բառեր կ'երեւէին յանկարծ օդին մէջ։ Այս աղաղակներն ա՛լ աւելի տաք եւ խանդավառ չեղան մը առին, երբ հրթիռներէ արձակուած լոյսերով երեւցան Էտուարտ Թագաւորին, Նախագահ Մ. Լուպէի եւ Թագուհիին դիմանկարները։ Աննկարագրելի խանդավառ աղաղակներ արձագանգ գտան ի Գոուիս եւ Բորդսմութ, երբ յանկարծ կարդացուեցաւ օդին մէջ.— Եղբայրական ողջոյն Ֆրանսացիներուն։ Հրախաղութիւնները վերջացան կէս գիշերէն վերջ, երբ բոլոր մարտանաւերն ալ ֆրանս. գոյներով լուսաւորեցան։ Այն պահուն որ հրախաղութիւններ եւ լուսավառութիւն կ'կատարուէր ի Գոուիս, Բորդսմութ լոյսերու մէջ կ'շողար։ Բաղաքապետարանն հիանալի կերպով լուսավառուած էր, ամէն մէկ յարկի եւ բաժնի ներքեւ եռագոյն լուսավառուած էր, բոլոր հանրային շէնքերն եւ բազմաթիւ անհատական շէնքեր՝ եւ նոյն իսկ թրամուէյներ լուսավառութիւն կատարեցին։ 80,000 հոգի եկած էր Բլ. օր ի Բորդսմութ, ֆրանս. նաւատորմին ժամանումը դիտելու համար։ Արքայական Թատրոնին մէջ շքեղ ներկայացում մը տրուեցաւ։ Վարագոյրը բացուելէն քիչ մը առաջ, նուագախումբն անեց Մարսէյյէզն եւ Աստուած պահէ Թագաւորը. խորին լռութեամբ եւ յոտնկայս ունկնդրուեցան այս ազգային երգերը, եւ երբ նուագախումբը դադրեցաւ նուագելէ, խանդավառ ծափեր ծայր տուին եւ անընդհատ տեւեցին մէկ քանի վայրկեան։ Ժողովրդական նստարաններու կողմը մանաւանդ աննկարագրելի էր խանդավառութիւնը. ամէն ոք կ'ծափէր, գետինը կ'դղրդէր, եւ հուրրա կ'աղաղակէր կոկորդալիր։

*** Անգլ. Մամուլը կ'շարունակէ թարգման ըլլալ ժողովրդային խանդավառութեան եւ նոյն իսկ մէկ քանի թերթեր, ինչպէս Տէյլի Էքսբրէս, Տէյլի Մէյլ, ֆրանսերէն խմբագրականներ հրատարակեցին։ Տէյլի Մէյլ ֆրանսերէն տպագրութիւն մը սկսաւ հրատարակել ի Բորդսմութ, այս տպագրութիւնը պիտի տեւէ մէկ շաբաթ, այսինքն մինչեւ ֆրանս. նաւատորմին մեկնումը։

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ.— Գերմանական Բոյնտէյթունկ թերթը, որ «Պալքանեան փոխուելը» յօդուածով աղմուկ հանեց Եւրոպայի մէջ, անգամ մ'ալ հրապարակ իջած է կ'ըսէ Տէյլի Թելէկրաֆ, անգլեւգերման պատերազմի մը հաւանականութեան վրայ ողջամտօրէն խորհրդածութիւններ ընելով։ Գերմանիոյ մէջ վրդովումը նուազեցնելու համար պաշտօնական եւ կէս պաշտօնական շրջանակներուն թափած ջանքերուն հակառակ, կացութիւնը շատ ծանր է, ըստ այս գերման պահպանողական թերթին, քանի որ Անգլիա մտադիր է եղեր իր մրցակցին Գերմանիոյ դէմ ելլել։ Բոյնտէյթունկ կ'ազդարարէ որ եթէ երբեք Գերմանիա յաղթուի ալ, յաղթականին ծանր վնաս պիտի պատճառէ. եւ այն ատեն Միաց. Նահանգները դիւրաւ ձեռք պիտի անցնեն ծովային առաջին պետութեան դիրքը։ Անգամ մը որ Անգլիա կորսնցնէ այս դիրքը, այլ եւս չէ կարող վերստին ձեռք անցնել զայն։ Եթէ Անգլիա Գերմանիոյ հետ պատերազմի բռնուի, Հնդկաստան, Աֆղանստան, հիւսիսային եւ կեդրոնական Ափրիկէ եւ այլուր շփոթութիւններ կրնան ծագիլ։ Անգլիոյ գին Հնդկաստանն է։ Բաց ասոր, կ'ըսէ Բոյնտէյթունկ, թող Անգլիա նկատի առնէ թէ այն օրն որ Գերմանիոյ եւ Անգլիոյ միջեւ պատերազմ ծագի, Գերմանիա պիտի ստիպէ Ֆրանսան, որ իրեն հետ յարձակողական եւ պաշտպանողական զինակցութիւն մը կազմէ. Գերմանիա իր կրած բոլոր կորուստները Ֆրանսայի վճարել պիտի տայ։ «Բանի որ դեռ ժամանակ կայ, թող Գերմանիա պատրաստուի թէ՛ ծովի եւ թէ ցամաքի վրայ։ Վերջին դէպքերէն գոնէ սա դասը կրնանք քաղել թէ գերման հայրենիքը զօրացնելու զոհողութիւնք երբեք աւելորդ չեն։» Այս խօսքերն ըսող թերթը կ'յարէ թէ ինք կ'ցոլացնէ գերման ժողովրդեան լաւագոյն տարրին կարծիքը։ Շատ դժուար է բացատրել այս եւ ասոր նման գերման թերթերու անգլիատեաց ուղղութիւնը. Բոյնտէյթունկ գերման Լաւերական Եկեղեցին օրկանն համարուած է. Գերմանիոյ բոլոր արքայարաններուն մէջ կ'գտնէք զայն, բայց փոխանակ խաղաղութիւնը տարածելու եւ գոնէ Բողոքական ազգերուն միջեւ կամուրջ մ'ըլլալու, Բոյնտէյթունկ ո եւ է թերթէ աւելի պաղեցուցած է անգլիացի եւ գերման ժողովուրդները։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՍՊԱՌԱԶԻՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Թայմզի բարլինեան թղթակիցը կը հեռագրէ.— Մէցի ֆրանսացի թղթակիցներն ուշադրութիւն կ'հրաւիրեն սա իրողութեան վրայ թէ ամրութեանց շինութիւնք փութով յառաջ կ'տարուին եւ հաւանօրէն կ'աւարտին Սեպտեմբերի վերջը (չեկած). այս պահուս ամրութիւններ կը շինուին Մէցի երեք աշտարակներուն՝ Ֆեբերինի, Բրօնբրինձի եւ Հէյլէլէրի վրայ. ամրութեանց մէջ կ'զետեղուին նաւային թնդանօթներ որք շատ աւելի մեծ հեռաւորութեամբ ռումբ կ'արձակեն քան այժմու թնդանօթները։ Վերոյիշեալ աշտարակները կ'իշխեն Բանիէրէն Նանսի եւ Բանիէրէն Բոնֆլանս, Լոնկիոն եւ Վերտուն երկարող երկաթուղիներուն վրայ, այնպէս որ գերման թնդանօթներուն տակ կարելի է հաղորդակցութիւնը խզել ընդ մէջ Նանսիի եւ Վէրտունի։ Կ'ըսուի թէ մասնաւոր կ'ատախումբեր գիշերանց ելեկտրական լուսարձակներ կ'բերեն նոր թնդանօթներուն համար։ Ֆրանքոգերման սահմանագլխին ամրութեան համար թափուած այս նոր ջանքերն ուշադրութիւնը գրաւած են Բարիզի Մամուլին, մանաւանդ Թանի եւ Էքօ տը Բարիի։

ԼՈՒՏԵՐԱԿԱՆՔ Ի ՄՈՍԿՈՒԱ.— Տէյլի Թելէկրաֆի Պերլինեան թղթակիցը կ'գրէ.— Մոսկուայի գերման լուտերական համայնքութիւնը վերջերս Վիլհէլմ կայսեր դիմեց, որպէսզի Ս. Պօղոս Պետրոս նորաշէն եկեղեցին հաճիք նուիրատուութիւն մ'ընէ։ Վիլհէլմ Բ. պատասխանեց թէ յանձն կ'առնէ եկեղեցին լուսավառել եւ այս նպատակաւ յարմար աշտանակներ պարգեւեց։ Մոսկուայի արհեստաւորներն հրաւէր ընդունեցին նմոյշներ ղրկելու Ն. Վեհափառութեան, բայց որովհետեւ անոնցմէ ո՛չ մին կայսերական հաւանութեան արժանացաւ, Վիլհէլմ Բ. Մեցի մէկ հանրածանօթ Տան պատուիրեց աշտանակները, թելադրելով իրենց որ Պօղոս եւ Պետրոս առաքեալներուն վարդապետութիւնը ներկայացնող մետաղեայ գեղարուեստական աշտանակներ պատրաստեն։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՈԳԻՆ.— Ժուռնալի Օգոստ. 7ի թիւին մէջ Մ. Կապրիէլ Հանօթօ աչքառու վկայութիւններ առաջ կ'բերէ, ցոյց տալու համար թէ Ֆրանսայի ազգասիրական եւ ինքնավստահութեան զգացումները վերարծարծած են.

«Ոչ մէկ ատեն Փր. հոյսինէ բառն այնքան խանդավառ ծափերու արժանացած էր, որքան այժմ, մրցանակաբաշխութեան հանդէսներու առթիւ։ Ներկայ միջազգային տագնապին մէջ, իւրաքանչիւր ֆրանսացի ինքզինք ժողված է. Ֆրանսացիք իրարու մօտեցանք, բանակին ու ազգը հպատակեցան այն լաւելայն կարգախօսին, որ կ'հրամայէր նախատեսուած վտանգին ատեն հպատակիլ պարտականութեան ձայնին։ Անոնք որ ներկայ տագնապի պահուն անձկութեամբ հետեւեցան Ֆրանսայի հոգեբանական վիճակին, ուրախութեամբ տեսան որ Ֆրանսացիք առանց գրգռման եւ առանց ակարացման, նոր ոգի եւ նոր կեանք առին։ Բազմաթիւ ապացոյցներ կան հաստատող թէ ֆրանսացի զինուորներն ամենէն աւելի ոգեւորուած էին։ Ֆրանսայի մէջ ոչ ոք պատերազմ կ'բաղձայ. բայց երբ մեր դէմը կ'ելլեն, մեզ կ'մնայ յառաջ խաղալ եւ թշնամին ետ վանել։ Եթէ առաջնորդներն ըլլան հաստատամիտ ու կորովի, ֆրանսական ոգին կ'զարթնու առաջին փողահարութեան ձայնէն իսկ։»

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ Ի ՉԻՆԱՍՏԱՆ. Թայմզի թղթակիցը Օգ. 7 թուով հետեւեալը կը հեռագրէ Նիւ Եորքէն.— Մր. Բիրբօնդ Մօրկան այս իրիկուան Օյսդըր Պէ ժամանեց իր Բօյէնտ զբօսանաւով եւ գնաց Սակամօր Հիլ ուր պիտի տեսակցի Մր. Րուզվէլդի հետ։ Կ'ըսուի թէ իրենց տեսակցութեան նիւթն է Չինաստանի մէջ ամերիկեան երկաթուղիի մը շինութիւնը։ Բեքինի կառավարութիւնը կ'ուզէ արգելուած արտօնութիւնը չեղեալ նկատել, ամերիկեան Սէնտիքային ըրած ծախքերն հատուցանելով։ Մր. Մօրկան ալ համամիտ էր այս ծրագրին։ Այլ սակայն Մր. Մօրկան վերջին անգամ Եւրոպա այցելած միջոցին Պելժիոյ Թագաւորը տեսակցեցաւ իրեն հետ եւ ստիպողաբար թելադրեց որ արտօնութիւնը ետ չառայ։

ՉԻՆԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ ՄԷՋ.— Նիւ Եորքէն Տէյլի Թելէկրաֆի թղթակիցը կ'հեռագրէ թէ անցեալ կիր. գիշեր քաղաքին չինական Թատրոնին մէջ մեծ շփոթութիւն ծագեր եւ վեց հոգի սպաննուելով վեց ալ ծանրապէս վիրաւորուեր են։ Նիւ Եորքի մէջ երկու չինական ընկերութիւններ կան որք տարբեր ուղղութիւններով կ'գործեն։ Արմատական յառաջդիմական ընկերութիւնը Թատերական ներկայացման մը պահուն հակառակ կուսակցութեան վրայ սկսաւ յանկարծ հրազէն արձակել. հարիւրէ աւելի գնդակներ արձակուեցան, թողլով վեց մեռեալ եւ վեց վիրաւոր։ Կ'կարծուի թէ այս յարձակումը կանխապատրաստուած էր։

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Հակառակ զանազան դժուարութեանց որոց ենթակայ են ռազմաճակատին մէջ գտնուող զօրքերը, թշնամի գունդեր այժմ անձրեւաբեր այս եղանակին մէջ առաջուանէ աւելի յաճախ կ'ընդհարին իրարու։ Զօր. Լինէւիչ դարձեալ նոր կռիւներ կը ծանուցանէ որք տեղի ունեցած են Նանչանչօնի երկրին մէջ. այսինքն՝ Հունհոյի եւ Սունկարիի միջնտեղի կիրճերուն հարաւակողմը, ինչպէս նաեւ աւելի հեռուն դէպ արեւելք, Սադունհոյի հովտին մէջ։ Այս դէպքերն այնչափ աւելի կարեւորութիւն կ'առնեն որչափ դէպ արեւելեան վայրերու վրայ տեղի ունենան, զի թշնամեաց ծայրագոյն ձախ թեւին դէմ Ճարոնցւոց գործունէութիւնն ու ջանքերը կ'մատնեն։ Միւս կողմէ Ռուսերն ալ կ'աշխատին, իրենց ձախ կողը պաշտպանելու համար, փակել, արգիլել այն ամէն գիծերը որոց վրայ ճարոնական գունդեր կ'երեւին։ Այսպէս, երկու կողմն ալ տակաւ կ'ընդարձակեն իրենց արեւելեան թեւերը, որով ռազմային ճակատն այժմ 250 քիլոմեդր ընդարձակութեան հասած է։ Բայց այս ընդարձակութիւն մօտալուտ ճակատամարտին ռազմային ճակատը չի կազմեր, զի պաշտպանողականի վրայ գտնուող կողմն յառաջապահ գունդերուն լուրջ կռիւ մը բռնուիլը տեսնելուն պէս իր ուժերը նախապէս որոշուած մէկ դիրքին վրայ կ'համախմբէ եւ յարձակողին գունդերն ինքզինքն ամփոփող թշնամեայն ուժերուն վրայ կ'քալէ, որով ինքնաբերաբար շատ կ'կարճնայ ռազմային ճակատը։ Բայց երբ երկու բանակներուն ճակատները մէկ երկու օրուան ճամբայ հեռու ըլլան իրարմէ, այն ատեն խնդիրը կ'փոխուի, եւ ռազմային ճակատները չափելը բանակին հրամատարներուն ձեռքը չի մնար։ Եթէ Ֆէնհուանչեան—Հայլունչէօնի մէջ ճակատամարտ մը տեղի ունենայ, տարակոյս չկայ որ, ինչպէս եղաւ նախորդ ճակատամարտներու ատեն, ռազմային ճակատն զգալապէս կ'ընդարձակուի, աւելի քան Մուգտէնի ճակատամարտին ատենուան ճակատն որ հարիւր քիլոմեդրէն աւելի էր։

Այս պատերազմին ամբողջ ընթացքին մէջ ամէն գործողութիւն բոլորովին տարբեր են հին ատենի փորձառութիւններէն, բայց ռազմային ճակատներուն այս աստիճան անսովոր ընդարձակութեանց պատճառը այժմու զէնքերուն դիմացկունութիւնը եւ հետեւաբար ճակատամարտներուն չափէն աւելի երկար տեւելն է։ Հին օրերու պատերազմներուն մէջ, ճակատամարտի մը կարելի էր մէկ քանի ժամու ասրինաւոր յարձակումով մը վճռական հանգամանք տալ, եւ ռազմային ճակատն այնչափ երկար կ'ըլլար որ պահնոր զօրքերն որոշուած ժամանակին այսինքն առ առաւելն մէկ օրուան մէջ կրնային վճռականութեան կէտին վրայ հասնիլ։ Բայց այսօր ո՛ եւ է դիրքի մը դէմ զօրք ղրկելը շատ երկար կ'առնէ որով մեծ կռիւները եւ նոյն իսկ ճակատամարտներն օրեր կ'տեւեն, եւ ժամանակ կ'մնայ բազում օրուան ճամբայ ընդարձակութիւն ունեցող ռազմային ճակատներու պահեստի զօրք հասցնել։ Ռազմային ճակատին դիմադրութեան կարողութիւնն է որ, նոյն իսկ պահակազօրքին թիւը նուազ եղած ատեն, չի վտանգեր անոր ընդարձակութեան։ (Neue Freie Presse, Օգ. 9.)

ՃԱՐՈՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՔ.— Տէյլի Թելէկրաֆի պատերազմական մասնաւոր թղթակիցը կ'հեռագրէ Օգոստ. 7 թըւով.— Ճարոնական հեծելագունդը կարեւոր դեր մը խաղաց Հիւսիսային Սախալինի գրաւման մէջ. հետախուզող զինուորները կարգադրութիւններ ըրին որ թշնամի բանակներուն հրամատարները կարենան տեսակցիլ։ Ռուս հրամատարը տեսակցութեան միջոցին յայտարարեց թէ ռուս բանակին վհատութիւնը պէտք է վերագրել իրաց վիճակին։

*** Ռուսի պատերազմական թղթակցին համաձայն, ճարոնական բանակը Մանջուրիոյ ռուս բանակին դէմ պիտի հանէ 430,000 հոգի եւ 1,600 թնդանօթ։ Այս թիւերուն մէջ հաշուուած չեն ո՛չ Զօր. Հասեկավայի բանակը, ոչ ալ այն երկու ճարոնական մասնաւոր կիսաբաժինները, որոց ընելիքը դեռ ծանօթ չէ։

*** Տէյլի Թելէկրաֆի կ'հեռագրուի Թօքիոյէն.—Պոյան ռուս յածանաւը, որ Բորդ Արթուրի առջեւ ջուրին տակէն հանուեցաւ, Օգոստ. 15ին Ճարոն պիտի տարուի. Բոլդավա եւ Բերէսվիէտ զրահաւորներն ալ զոր նոյնպէս ջուրին երեսն հանած էին Ճարոնցիք, մէկ շաբաթ յետոյ Ճարոն պիտի երթան իրենց շոգիով։

*** Կ'ըսուի թէ Ռուսք ոգի ի բռին կ'ամրացնեն Ամուր գետի բերանը, եւ թէ խառն կիսաբաժին մը ղրկուած է Խապարովսքէն Նիքոլայեվսք, մերձակայ ամրութիւնները զօրացնելու համար։ Հասկըցուած է որ գետին մօտակայ ջրանցքները ականներով լեցուած են։

ՍԱԽԱԼԻՆԻ ԱՔՍՈՐԱԿԱՆՆԵՐԸ.— Ռէօթէր կ'տեղեկանայ թէ Ճարոնի կառավարութիւնն այս պահուս նկատողութեան առած է Սախալինի ռուս զօրաց վիճակը։ Հաւանօրէն աւանք ռուսական ափանց վրայ տարուելով պիտի յանձնուին ռուս իշխանութեանց, ինչպէս արդէն որոշուած էր նախապէս. իսկ պատերազմական գերիները Ճարոն պիտի տարուին։

ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՆԵՐԸ.— Տէյլի Թելէկրաֆի մասնաւոր թղթակիցը կը գրէ.— Հաշտութեան պատուիրակներուն ի պատիւ եղած բոլոր հանդէսներու միջոցին, մասնաւոր առանձնաշնորհումն ունեցայ ընկերանալու պատուիրակներուն, Նիւ Եորքէն մինչեւ Օյսդըրպէ, կառավարական զբօսանաւ՝ Զօլֆլաուէրի վրայ, յետոյ պատուիրակներուն հետ գացի Նախագահ Րուզվէլդի զբօսանաւ՝ Մէյֆլաուէրի վրայ։ Ճարոնցի Ռուս եւ Ճարոնցի պատուիրակներուն հետ, եւ յետոյ Մէյֆլաուէրի մէջ գալով ճամբաս մինչեւ Նիւ Փորդ շարունակեցի, եւ վերջապէս, մասնաւոր կառախումբով գացինք Պօսդըն եւ Բորդսմութ։ Բոլոր այս ուղեւորութեանց միջոցին կառավարական պատուիրակներու խումբին մէջ միակ օտարականն էի։ Երբ շոգեմակոյկով Զօլֆլաուէրի վրայ գացինք, ռուս պատուիրակութիւնը ողջունուեցաւ եւ դեսպանին դրօշը պարզուեցաւ։ Նաւապետը բարի գալուստ մաղթեց եւ Մ. Վիդդէ, Պառոն Րօզէն եւ միւս պատուիրակները վերնայարկին վրայ մնացին Նիւ Եորքէն մինչեւ Օյսդըրպէ գեղարթօրէն դիտելով փարոսները եւ երկու ափանց վրայ խռնուած նաւակներու բազմութիւնը։ Դրօշներ եւ թաշկինակներ ամէն կողմէ կ'շարժէին, եւ «կեցցէ Վիդդէ, կեցցէ Ռուսիա» աղաղակները կ'բարձրանային։ Տասնէ աւելի անգամներ Մ. Վիդդէ ստիպուեցաւ տաքը ելլել եւ շնորհակալութիւն յայտնել ամերիկեան ժողովուրդին այս խանդավառ ընդունելութեան համար. եւ երբ պատուիրակներն այնքան հեռացան ծովափէն որ մարդկային ձայնը լսելի չէր ըլլար, փոքրիկ թընդանօթներ արձակուեցան, մինչ լեցուն ինքնաշարժ կառքեր, շնորհալի զբօսանաւեր, սրընթաց շոգենաւեր շարունակ կ'շրջէին Զօլֆլաուէրի չուրջը. շրջիկները յաճախակի կ'ծափահարէին ի պատիւ պատուիրակներուն։ Սքանչելի օդ մը կար. տաքը մեղմացուած էր զովացուցիչ զեփիւռէն, մթնոլորտին մէջ գոյնի երանգներն ալ զուարթութիւն մը կ'սփռէին։ Զբօսանաւերն ամերիկեան դրօշներ պարզած, կրկին եւ կրկին մեր նաւուն չուրջը կ'դեգերէին, մինչեւ որ հասանք Օյսդըրպէ, որ Ատլանտեան ծովին երեսյթն առած էր, միջին դարու Վենետիկեան հանդիսաւոր խրախճանութեանց պատկերները պարզելով։ Բիչ անգամ տեսած եմ ծովային կամ ցամաքային այնքան տպաւորիչ տեսարան մը, որքան էր այն համայնապատկերն որ կ'պարզուէր մեր աչաց առջեւ. ամէն կողմէ երգեր, ծափահարութիւններ, նուագածութեան ձայներ եւ թնդանօթի գոռումներ կ'բարձրանային։ Ռուս պատուիրակները Զօլֆլաուէրէն մեկնելէ առաջ ողջունեցին հրամատարն եւ շնորհակալութիւն յայտնեցին, որովհետեւ ամէն ոք սիրալիր քաղաքավարութիւն ցոյց տուած էր իրենց։ Երբ Մէյֆլաուէր հասանք, փոխադարձ ներկայացումները կատարուեցան. Պառոն Րօզէն Մր. Րուզվէլդի ներկայացուց Բրոֆ. Մարդէնսը. Նախագահն ըսաւ. «Ա՛, դուք էք Բրօֆ. Մարդէնսը. յաճախ կարդացած եմ ձեր գործերը։» Յետոյ ներս մտան Ճարոնցի պատուիրակներն եւ ներկայացուեցան ռուս պատուիրակներուն. հետաքրքրական էր դիտել տեսակցութիւնն այն անձանց, որք այժմ թշնամիներ են, քիչ առաջ բարեկամներ էին, եւ յուսանք թէ վաղը նորէն բարեկամներ պիտի ըլլան։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՍԵԼԱՄԼԸՔԻ արարողութիւնն երէկ կատարուեցաւ Համիտիյէ մզկիթին մէջ։ ՎԵՀ. ԿԱՅՍՐՆ յիշեալ մզկիթը գնաց փառաւոր կառքով, եւ Ուրբաթու աղօթքը կատարելէ յետոյ Կայսերական Պալատ վերադարձաւ հանդիսաւոր թափորով։

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՉԵԿՈՒՑՈՒՄ

«Երէկ, Ուրբաթ, Սելամլըքի Արարողութենէն վերջ շնորհուած կայս. թոյլտուութեամբ, ող—պաշտօնապէս ՎԵՀ. ԿԱՅՍԵՐ ներկայանալու պատիւ ունեցաւ Աւստրիամաճառ դեսպան Պառոն Բալիչէ։»

ՀԱՄԱ—ՀԱԼԷՊ երկաթուղւոյ գծին կայարանը Գարըըք ըսուած վայրն հասցնել տալու համար խնդրանք եղած է Հալէպի կուսակալութեան կողմէ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Ցառաջիկայ Եչ. օր Ֆէրի Բէօյի լատին գերեզմանատան մէջ հոգեհանգստեան հանդիսաւոր արարողութիւն պիտի կատարուի Խրիմի պատերազմին մէջ մեռած Ֆրանսացի զինուորներուն ի յիշատակ, ի ներկայութեան Ֆրանս. դեսպանատան, հիւպատոսարանի պաշտօնէութեանց եւ գաղութին երեւելեաց։

ԱՆՊԱՏԱՀԻՒ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ.— Մայրաքաղաքիս ֆրանսերէն լրագիրներէն մէկէն առնելով գրած էինք թէ Անատոլուի երկաթուղւոյ ընկերութիւնը նոր սակացոյց մը պիտի սկսի ի գործ դնել, նախկին գիներուն վրայ 100ին 35 զեղչով։ Դժբախտաբար կանխահաս էր այս լուրը, ընկերութիւնը դեռ այսպիսի որոշում մը տուած չէ, եւ առ այժմ այլ եւ այլ ծրագիրներու քննութեամբ միայն կ'զբաղի։

ԷՖԹԻՄՈՐՈՒԼՈՅԻ ՍՆԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ.—Մէյտանճըգի մէջ վաճառական Էֆթիմօրուլօ, ինչպէս ժամանակին հրատարակեցինք, սնանկ հռչակուեցաւ 13,000 ոսկի բացով։ Այն ատեն առնելիքաւորները ժողով գումարեցին եւ ըրին Էֆթիմօրուլոյի որ իր պարտքին վճարման համար պատուաւոր երաշխաւոր մը ցոյց տայ։ Էֆթիմօրուլօ, վաճառական Ֆնտգլեան էֆ.ն երաշխաւոր ցոյց տուաւ, անոր յանձնելով վաճառատան ապրանքները։ Առնելիքաւորները սիրով ընդունեցին այդ կարգադրութիւնը, եւ վաճառատան ապրանքներն ու առնելիքներու գանձումը յանձնուեցաւ Ֆնտգլեան էֆ.ի։ Ըստ տոմարի, Ֆնտգլեան էֆ.ի յանձնուած ապրանքներու գինը 29,000 ոսկի կ'արժէր, կ'ըսուի։ Արդ, Էֆթիմօրուլօ եւ Ֆնտգլեան էֆ. հետեւեալ կերպով կարգադրած էին խնդիրն իրենց միջեւ.— Ֆնտգլեան էֆ. լէյթօէնճիր դրութեամբ 13,000 լիրայի ապրանք պիտի ծախէր եւ Էֆթիմօրուլոյի պարտքերը վճարէր, դրամի տոկոսներն ինք պիտի առնէր, վաճառատան վարձքը պիտի վճարէր, եւ մնացեալ ապրանքը պիտի յանձնէր Էֆթիմօրուլոյի, միանգամայն ամսական 38 ոսկի վճարելով անոր՝ այս գործողութեանց կատարման ժամանակամիջոցին մէջ։ Բայց Ֆնտգլեան էֆ. հազիւ սկսած էր գործի, երբ ամիս մը վերջ, Էֆթիմօրուլօ, ո եւ է պատրուակով զինքը դուրս կ'հանէ վաճառատունէն, եւ հիմա Առեւտր. Բ. դատարանին առջեւ դատ բացած է Ֆնտգլեան էֆ.ի դէմ թէ յանձնառութիւնները չէ կատարած, առնելիքաւորներէն 4000 ոսկի գանձած եւ կորուն անցուցած է։

ԱՐԿԱԾ.— Երէկ մակոյկ մը շրջեցաւ կամուրջին Հայտար Փաշայի շոգենաւերուն յատուկ նաւամատոյցին քով, «Պօղտառ» շոգենաւէն ձգուած պարանին վրայէն անցած պահուն, եւ մակուկավարն ու ճամբորդ մը ծով թափեցան, եւ քիչ մնաց որ խեղդուէին, բայց շնորհիւ անմիջական օգնութիւններու, ազատուեցան։

—Սամաթիոյ մէջ Ցովսէփ անուն հինգամեայ տղեկ մը տան ջրհորն ինալով խեղդուեցաւ։

—180 թիւ թրամուէյն երէկ Բարմագ Գարուի մօտ կոխոտեց Նասէֆ անուն մէկու մը եռամեայ զաւակը, Մինա, որուն ալ ոտքը ճզմուեցաւ։ Տղեկն Համիտիէ Մանկանց հիւանդանոցը փոխադրուեցաւ անմիջապէս։

ՀՐՁԻԳՈՒԹԻՒՆ.—Առջի օր հրդեհ ծագեցաւ Ղալաթիա, «Ալթօն Մագազ» վաճառատունէն։ Ոստիկանութիւնն հաստատեց թէ հրձիգութեան արդիւնք էր այս, որովհետեւ վաճառատան առջեւ ծակին մէջ գտնուեցան քարիւղաթաթախ լաթի կտորուանքներ։ Զարագործները կ'փնտռուին փութով պնդութեամբ։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ.— Շքօտարայէ կ'հեռագրուի Օգոստ. 8 թուով.— Տէրլինի հովտին մէջ երկրաշարժի ցնցումներ կ'զգացուին։ Վերջին օրերս նորէն զգալի եղան ցնցումները Շքօտարայի մէջ։

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒՄ.—Գուզկունճուգի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց պարսկահպատակ Զիւլֆիգար անուն քառամեայ մէկը, երբ առջի գիշեր ժամը 4ին կ'թափառէր փողոցները, տուներն ի վեր նայելով։ Ձերբակալեալը խոստովանեցաւ թէ նոյն գիշերը պիտի մտնէր Ֆեճճի Տիմիթրիի տունը։

ԱՀԱՒՈՐ ՈՃԻՐ.—Անցեալ կիրակի երեկոյ, Էտաէմլիքի Հաճի Իմամ Թաղին մէջ սարսռազդեցիկ ոճիր մը գործուեցաւ։— Բնիկ Րաւմէլիքի գաղթական Հասան էֆ., որ Էտաէմլիքի նախնական վարժարանին մէջ օգնական դասատուութիւն կ'ընէր, տանը մէջ նստած էր, երբ դուրսը ժխոր մը լսելով, դուռը կ'բանայ պատճառն հասկնալու համար։ Բայց նոյն պահուն վրան կ'յարձակի փեսան՝ Եսիրէն գիւղացի Հաճի Էօմէր Օղլու Էօմէր, դաշոյն ի ձեռին, եւ զինքը մարմնոյն մէկ քանի մասերէն կ'վիրաւորէ չարաչար. Էօմէր ապա կ'սպաննէ Հասան էֆ.ի կինը, Էմինէն, որ ամուսնոյն աղաղակներուն վրայ վար վազած էր։ Վայրագ ոճրագործն ասով ալ գոհ չըլլալով, մահացու կերպով կ'վիրաւորէ կինը, Ֆաթման, որ Հասան էֆ.ի աղջիկն էր։ Ոճրագործն ապա կ'փորձէ փախչիլ, բայց կ'ձերբակալուի, եւ կ'խոստովանի ոճիրը։ Կ'ըսուի թէ ոճրին շարժառիթն էր առն եւ կնոջ անհամաձայնութիւնը, այնպէս որ Էօմէր անգամ մ'ալ վիրաւորած է եղեր կինը։ Հասան էֆ. մեռեր է վիրաւորուելէն քիչ եաքը։ Ֆաթմայի կեանքն ալ վտանգի մէջ է։

—Ահաւելի դէպք մը տեղի ունեցաւ առջի օր Պէյքօզի մէջ։ Ջրհանկիր Րիզա գինով վիճակի մէջ կ'երթար Եալըքէօյ, երբ հանդիպեցաւ ջրհանկիր Արշակին, որուն հետ խնդիր ունէր, եւ դաշոյնը քաշելով զայն վիրաւորեց մարմնոյն մէկ քանի մասերէն։ Ոստիկան Ահմէտ էֆ., անմիջապէս փութաց ոճրագործը ձերբակալելու, բայց Րիզա զայն ալ ծանրապէս վիրաւորեց գլխէն եւ ուսէն, եւ ոստիկանին րեվոլվէրն յափշտակելով երեք հարուած պարպեց, եւ սպաննեց զայն։ Ոստիկան Հասան էֆ. եւս փութաց ոճրագործին մօտ, բայց ինքն ալ վիրաւորուեցաւ։ Պէյքօզի փոխ—կառավարիչ Հալիլ պէյ փութաց ոճրին վայրը, ոստիկան զօրաց հրամատարին եւ երկու թիկնիկի հետ։ Վայրագ ոճրագործը ձերբակալուեցաւ, իսկ վիրաւորները նախնական խնամքներն առնելէ ետք փոխադրուեցան Պէյքօզ։

ՍԻՐՔԷՃԻԻ ՀՐԴԵՀԸ. — Երէկ, ժամը 8ին հրդեհ ծագեցաւ Սիրքէճի, երկաթուղիի վայրաշարժերու նորոգումեան յատուկ գործարանին հանդիպակաց հաւկիթի մթերանոցին, զոր Ալեւելեան Երկաթուղեաց ընկերութենէն վարձած էր հելլենահպատակ վաճառական Մ. Միչոլամ։ Շընորհիւ անմիջական օգնութեանց, միայն նոյն մթերանոցն այրեցաւ որ 800 ոսկիի պահովագրուած էր։ Մեծաքանակ հաւկիթ կ'գտնուէր և 8—10 հոգի կ'աշխատէին մթերանոցին մէջ։ Ասոնց պարտաւորութիւնն էր դուրսէն եկած հաւկիթները քննել, աւրուածները զատել, և լաւ հաւկիթները սառի մէջ պահել, սուղ ծախուելու համար։ Միչոլամ կ'բնակի Բերա, միայն առաւօտները մէկ-երկու ժամ կուգար մթերանոց։ Ոստիկանութիւնը հարցաքննեց Պօխօր և Նէչիմ անուն երկու հոգի, որոնք ըսին թէ իրենք կ'աշխատէին մթերանոցին մէջ, երբ յանկարծ ծուխ պատելով չորս կողմը, սարսափահար դուրս փախան գործի հագուստներով։ Կ'ըսուի թէ հրդեհը յառաջ եկած էր հաւկիթները քննելու յատուկ լամբարին չըրջելէն։ Նաւահանգստի վերատեսչութեան թիւ 32 և Պեչէլեխօ չոգենաւերը մօտենալով Սիրքէճիի, խողովակներով ծովու ջուր տուին։ Հրդեհին վայրը փութացած էին ոստիկանութեան նախարար Շէֆիք փաշա և կեդր. հրամանատար ու Կայս. թիկնապահ Միւշիր Սաատէտտին փաշա։

ՓԻԼԻՊԷԷ կ'գրեն մեզ. — «Նոր վիճակագրութենէ մը կ'երեւայ թէ Իշխանապետութեան մէջ ներկայ տարւոյ սկիզբը ընդամէնը 836 փաստաբան և փաստաբանի օգնական կ'գտնուէին, որոցմէ 168 հատը Սօֆիայի մէջ, 99' Թրնովայի մէջ, 88' Ֆիլիպէ, 67' Ռուսճուգ, 50' Վառնա, 43' Պուրկազ, 41' Սլիվէն, 39' Վիտին, 34' Քէօստէնտիլ, 33' Բլէվնա, 31' Թաթար—Բազարճըգ, 30' Շումլա, 29' Էսկի Զաղրա, 28' Վրացա, 23' Սելիսարէ(?), 20' Լովչա և 15' Հասգովօ։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ. — Մ. Հաիմ Զալքըվա անուն հրեայ մը աւելի քան 40,000 ոսկի արժողութեամբ անշարժ ստացուած նուիրեր է Սելանիկի բարենպատակ հաստատութեանց։

ՑՈՐԵՆ.—Այսօր հասաւ 8 վակոն։

Քրոնիկ Հայ Եկեղեցւոյ

Լուրեր Մայր Աթոռէն

Ս. Հայրապետը Տփղիսէն վերադարձաւ Բօճօրի ամարանոցը, բայց տակաւին Մայր Աթոռ չի դառնար, մինչեւ որ կարգադրուին դպրոցական ու կալուածական խնդիրները։

*** Տիկին Եղիսաբէթ Սարգսեան Եղիազարեան, ի յիշատակ իր ամուսնոյն որ մեռաւ տարւոյս յունիս 15 ին, հետեւեալ նուէրներն ըրաւ. 1. — Ս. Հայրապետի ձեռամբ յօգուտ Ս. Էջմիածնի Ճեմարանի աղքատ աշակերտներուն, 400 րուբլի։ 2. — Ներսիսեան աղքատներուն 300։ 3.—Տփղիսի Հայոց Բարեգործական մարմնոյն 150։ 4.—Տփղիսի Հայուհեաց Բարեգործ. մարմնոյն 150։ 5. — Ներսիսեան Վարժարանի աղքատ աշակերտներուն նպաստամատոյց ամսուկին 200։ 6. — Աղքատաց գիշերային պատսպարաններուն 200։ 7. — Կոյրերու դպրոցին 100։ 8. —Ժողովրդական ամառանոցին գրադարանին 50։ 9. — Աղքատաց ձրի ճաշարաններուն 100։ 10. — Համրերու դպրոցին 50։ 11. — Աղքատիկ պաշտօնեաներու ամսուկին 100։ 12. — Տփղիսի Առաջնորդին բնակարանի կահաւորման համար 200 րուբլի., գումար 2,000 րուբլի։

*** Շուշիի Օր. Հ. Տէր Միքայէլեան խնդրագիր մատուցած էր հանրային կըրթութեան պաշտօնատան, իր Շուշիի մասնաւոր նախակրթարանը միջնակարգ վարժարանի կամ գիմնազիայի վերածելու համար։ Կովկասի կրթական վերատեսչութեան կողմէ խնդրոյն քննութենէն ետքը, Օրիորդին արտօնուեցաւ իր անունով գիմնազիա բանալու Շուշիի մէջ։

*** Ս. Հայրապետը, տեսնելով որ Աստրախանի համար յաջորդաբար ընտրուած Առաջնորդներէն ո՛չ մին կարելի եղաւ ղրկել' մէյ մէկ անձնական պատճառաւ, և ի նկատ առնելով այն կարեւոր վիճակին անհովիւ կացութիւնը, Յուլիսի առաջին շաբթուան մէջ հեռագրաւ հրաման ղրկեց նախկին առաջնորդական տեղապահ Տ. Մեսրոպ Վրդ. Մագսուտեանցի որ վերստանձնէ և վարէ Աստրախանի առաջնորդութեան տեղապահութիւնը, մինչ'ն օր ընտրուի նոր Առաջնորդը։

Երուսաղէմէ կ'գրեն մեզ. — «Երկուշաբթի առաւօտ, Յլս. 18, սկսան Ժառանգաւորաց վարժարանի տարեկան հրապարակային հարցաքննութիւնք։ Տ. Յարութիւն Ս. Պատրիարք Հայրը վարժարան գալով և իր հայրական օրհնութիւնները ձօնելով, բացաւ քննութիւնները։ Նախ հայերէն լեզուի և գրագիտութեան քննութիւնները տեղի ունեցան, զոր կը դասախօսէ Թովմաս էֆ. Աճէմեան։ Քննութիւնները կ'կատարուէին վիճակով, զոր բարձրագոյն կարգի աշակերտք կ'ընդունէին Ն. Ամենապատուութեան ձեռքէն։ Բացատրեցին ու վերլուծեցին Եզնիկը, և ի վեր հանեցին Ոսկեդէն լեզուի հանգամանքները։ Գրագիտութեան մէջ, զոր Աճէմեան էֆ. իր պատրաստած ձեռագիր երկասիրութենէն կ'դասախօսէ, աշակերտք շատ յաջող հանդիսացան։ Գաղիա(?) Ոսկերիչեան բացատրեց Գիւղը, Գրիգոր Բէչեան' Դասասորութիւնը, Յովսէփ Մեծատուրեան' Ոճը, Եղիա Յովհաննէսեան' Գրելու ձիրքը, և Կարապետ Տէրտէրեան' Վոյնլշարանութիւնը(?)։ Ս. Պատրիարքն հակիրճ բանախօսութեամբ մը գովեց Ժառանգ. վարժարանի Տեսուչ Տ. Եղիշէ Ծ. Վ. Չիլինկիրեանը, և գոհունակութիւն ու վստահութիւն յայտնեց առ նոր աշխատող հոգաբարձութեան եւ վարժարանին յառաջդիմութեան համար։ Ներկայ եպիսկոպոսներն և վարդապետները ձայնակցեցան Ն. Ամենապատուութեան խօսքերուն, և շնորհաւորեցին Ժառ. վարժարանի հայերէն և ֆրանսերէն լեզուաց ուսուցիչ Աճէմեան էֆ.ն։»

—Սկիւտարի երեք թաղերու միացման Քննիչ Յանձնաժողովը երէկ նիստ գումարեց Ս. Խաչ եկեղեցիի Խորհրդարանին մէջ, ատենապետութեամբ Թէլեան էֆ.ի, և զբաղեցաւ թաղերու մատակարարութեանց միացման խնդրով։ Թումիկ էֆ. Սուրէնեան երեք մասերու բաժնեց վարժարանաց միացման խնդիրը, նիւթական մատակարարութիւնն ապահովելու համար. Ա. դպրոցները միացնել, թաղերը բաժան պահելով, և իւրաքանչիւր թաղային անասուն(?) իր վարժարանին յատկացուցած գումարը դպրոցներու վրայ հսկելու պաշտօն ունեցող Հոգաբարձութեան մը տրամադրութեան տակ դնէ։ Բ. Դպրոցները միացնել Ս. Պատրիարք Հօր ծրագիրն ի գործ դնելով, այն է թաղային բաժանումները գործադրել, որպէս զի վարժարանի յատկացուած ամսական գումարն ամէն թաղային անասուկ(?) կարենայ ապահովել։ Գ. Ընդհանուր միացում դպրոցներու եւ եկեղեցիներու։—Կարծեաց փոխանակութենէ մը վերջ, որոշուեցաւ յառաջիկայ նստին քուէարկութեամբ եզրակացութեան մը յանգիլ։

—Տ. Եղիշէ Ծ. Վրդ. յայտնած էր թէ հիւանդութեան պատճառաւ պիտի չկրնայ Մուշ երթալ և տեղւոյն Գաւառական Վարչութիւնն ալ Առաջնորդարանի թափուր վիճակին յայտնելով կարող հովիւ մը առաքուիլը խնդրած էր։ Ինչպէս երէկ գրեցինք, Տ. Կորիւն Վրդ. Եղիաւրէնեան(?) Առաջնորդական տեղապահ կարգուած է Տարօն Ժողովոյ որոշմամբ և իր պաշտօնին հաստատութեան Բարձր. Հրամանագիրն ալ շնորհուած է։

—Արմաշու Դպրեվանքին Ուսումնական խորհուրդը այսօր նիստ գումարեց Ղալաթիոյ Խորհրդարանին մէջ։

— Տարատանելի(?) վարժարանին մրցանակներու բաշխման և Մանկապարտէզի տարեկան հանդէսը Յուլիս 24ին կատարուեցաւ Թաղապետական պարտէզի թատերասրահին մէջ, որ այս առթիւ չքեղապէս զարդարուած էր. Հայ և օտարազգի երկսեռ հոծ բազմութիւն մը ներկայ էր։ Համիտէ քայլերգէն և ՎՍՀ. ԿԱՅՍԵՐ ձօնուած մաղթանքէ մը վերջ, որոնց ներկաներն յոտնկայս ունկնդրեցին, արտասանութիւններ, ճառեր, երգախօսութիւններ և պարեր կատարուեցան, յետոյ պարգեւաբաշխութիւնը կատարուեցաւ և վարժարանին Տեսուչ Միհրան էֆ. Անանեան կարդաց միամեայ(?) Տեղեկագիրը, և Օսմ. լեզուի զարգացմանն համար Մէարիֆ Միւտիւրի Իսմայիլ Հագգը էֆ.ի յանձնըը գովեստով յիշատակելէ ետքը, ջերմ բարեմաղթութիւններ ըրաւ ուսման և կըրթութեան ծաւալման մեծագոյն սատար մեր ՎՍՀ. ԿԱՅՍԵՐ արեւշատութեանն համար. Ներկաները սրտաբուխ «ամէն»ներով ձայնակցեցան և աշակերտք երիցս կրկնեցին «Փատիշահըմ չօք եաշա։» Ներկայից մէջ կ'նշմարուէին մասնաւոր քարտուղար և հրացանակիր Վեհմ. Ճելալ պէյ, Մուհասէպէճի պէյը, որ Վեհմ. Կառավարիչ փաշային գաւառական պաշտպան եղած ըլլալուն առթիւ կ'փոխանորդէր անոր, Ծովակալ Վեհմ. Հասան փաշայի, նեղուցներու հրամանատար փաշաներու փոխանորդները, բարձրաստիճան քաղաքական և զինուորական պաշտօնատարներ, Դատաւորը, սանճագին Մէարիֆ միւտիրին, հիւպատոսներ, երեւելիներ, են.։ Հանդէսին աւարտումէն ետքը բեմ ելաւ ֆրանսական հիւպատոսութեան թարգման Պօղոս էֆ. Յակօբեան, որ վարժարանի յառաջդիմութեանն համար իր գոհունակութիւնը յայտնելով քաջալերական խօսքեր ուղղեց ուսանողներուն և ուսուցչական մարմնոյն, և իր բանախօսութիւնն աւարտեց նոյնպէս ջերմագին մաղթանքներով ՎՍՀ. ԿԱՅՍԵՐ արեւշատութեան համար։

—Ուսումնական Խորհրդոյ երէկի նըստին որոշումները. —Ուսուցչ. ընտրելեաց Քննիչ Յանձնաժողովը կ'յայտնէր թէ ընտրելիներէն ոմանք կ'փափաքին Ձեռագործի և Ձեռագիտութեան օգն. մասնագէտի վկայական ստանալ, և երբ դպրոցական վկայական պահանջած է, չեն կրցած ներկայացնել, և կ'խնդրէր այս մասին հրահանգ մը տալ։ Խորհուրդն որոշեց հրահանգ տալ Յանձնաժողովոյն' չարժել կանոնական տրամադրութեանց անթերի գործադրութեամբ։ — Խասգիւղի Գալֆաեան Որբանոցի Ուսումնականութիւնը գրով մը հրաւէր ուղղած էր ներկայ գտնուիլ որբանոցին ամավերջի քննութեանց։ Խորհուրդը խնդրեց Ատենապետ պէյէն' որ անդամներէն մէկին հետ այցելէ նոյն Որբանոցը, և կրթական վիճակին վրայ մօտէն տեղեկութիւն առնայ և հաղորդէ Խորհրդոյ։ — Սկիւտարի Ս. Խաչ վարժարանի լրացուցիչ դասընթացքի Բ. տարուան հարցաքննութեանց հրաւէր ուղղուած ըլլալով, Խորհուրդը խնդրեց իր Ատենապետ պէյէն' ներկայ գտնուիլ այդ քննութեանց։ — Մայրաքաղաքիս Տարրական Նախակրթարաններու շրջանաւարտից քննութիւնները կատարուած և հաղորդուած ըլլալով գըրաւոր փորձերը, Խորհուրդը որոշեց յղել զանոնք զանազան մասնագէտ ուսուցչաց' գնահատել և յայտագրել։

—ԱԶԴ.—Բերայի քարոզիչ Գեր. Տ. Հմայեակ Ս. եպիսկ. Դիմաքսեան հանգերձեալ է Ս. Պատարագ մատուցանել ամսոյս 31 յառաջիկայ կիւրակէ առաւօտ, Բերայի Ս. Յարութիւն եկեղեցւոյն մէջ ,ի հանգիստ հոգւոյ բարեյիշատակ Տիկին Սանդուխտ Երամեանի և յետ Ս. պատարագի պաշտօն պիտի կատարուի ի յիշատակ կենդանեաց և ննջեցելոց Երամեան ընտանեաց։

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

[illegible] ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

ԼՈՆՏՈՆ, Օգոստ. 11. —Բորդսմութէ կը հեռագրուի Էքօ-լէ-ն Թելէկրաֆի թէ Ճարոնցիք հաշտութեան համար հետեւեալ պայմաններն առաջարկած են.

1. Լիաօդունկ Թերակղզին, Բորդ. Արթուրով միասին, Ճարոնի թողուլ։
2. Ճարոնի թողուլ Սախալին կղզին։
3. Մանչուրեան երկաթուղին Ճարոնի սեփականութիւն ըլլալ։
4. Չէզոք նաւահանգիստ ապաստանած բոլոր ռուս մարտանաւերը Ճարոնի յանձնուին։

Ճարոնական պայմանագրին մէջ պատերազմական տուգանքի խօսք չէ եղած (?)։

ԲՈՐԴՍՄՈՒԹ, 11. —Ճարոնցիք Ռուսերուն հաղորդեցին հաշտութեան պայմանները։ Ռուս պատուիրակներն այս պայմանները քննելէ վերջ միայն պատասխան պիտի տան։ Մինչեւ այն ատեն նոր ժողով չպիտի գումարուի։ Աւասիկ Ճարոնցւոց պայմանները.

1. Պատերազմական տուգանք վճարել։
2. Ռուսիա ամբողջովին Ճարոնի թողու Սախալինը, և պարպէ Մանչուրիան։
3. Լիաօդունկ Թերակղզին Ճարոնի թողուի։
4. Մանչուրիոյ մէջ Ռուսաց ունեցած բոլոր առանձնաշնորհութիւններն անցնին Ճարոնի։
5. Խարպինէ վար, չինական արեւելեան երկաթուղին միայ Ճարոնի, իսկ Վլատիվոստոք գացող գիծը' Ռուսիոյ։
6. Քօրէա միայ Ճարոնի թեւարկութեան ներքեւ։
7. Վլատիվոստոքի հիւսիսակողմը, Սիպերիոյ ջուրերուն մէջ Ճարոն ձկնորսութեան իրաւունք ունենայ։
8. Չէզոք նաւահանգիստներ ապաստանած ռուս մարտանաւերն յանձնուին Ճարոնի։
9. Ռուսիա ասկէ վերջ սահմանափակ թուով միայն մարտանաւ ունենայ Ծ. Արեւելքի ջուրերուն մէջ։
10. Չինական կառավարութիւնը բաց դրան քաղաքականութիւն ընդունի Մանչուրիոյ մէջ։

ԼՈՆՏՈՆ, 11.—Մ. Վիդդէ Բեդերսպուրկ հաղորդեց Ճարոնի պայմանները, որ յանձնաժողովի մը քննութեան յանձնուեցան։ Յանձնաժողովը սկսաւ իր աշխատութեան։

ՊԵՏԵՐՍՊՈՒՐԿ, 11.—Քաղաքական և զինուորական շրջանակներու մէջ կ'ըսուի թէ հաշտութեան բանակցութիւնք յաջող ելք պիտի չունենան։ Ռուս կառավարութիւնն ալ համոզուած է այսպէս ըլլալուն։ Նոյն իսկ հեռագիր մը քաշուեցաւ Սպարապետ(?) Լէնիեւիչի որ պատրաստութիւն տեսնէ մեծ ճակատամարտ մը մղելու համար։—Երէկ յատուկ պաշտօնեայ մը Մանչուրիա մեկնեցաւ։ Կ'ըսուի թէ հրամաններ կ'տանի Զօր. Լէնիեւիչի, պատերազմի չարունակման համար։

ԼՈՆՏՈՆ, 11.—Ճարոնական մարտանաւեր բուռն կերպով կ'ռմբակոծեն Քամչադքայի և Օքոտսքի ծովեզերքները։

ԼՈՆՏՈՆ, 11.—Թագաւորը Խորհրդարանի նստաշրջանին փակման առթիւ արտասանած ճառին մէջ փափաք յայտնեց որ այժմ Մ. Նահանգաց մէջ կատարուած բանակցութիւնք տեւական և Ռուսիոյ ու Ճարոնի համար պատուաւոր հաշտութեան մը յանգին։ Թագաւորն ակնարկութիւն չըրաւ անգլիֆրանսական սիրալիր համաձայնութեան։ — Ծովակալ Քայլառ և 80 ֆրանսացի սպաներ այցելեցին Ուինտսորի դղեակը, և ճաշեցին Թագաւորին հետ։ Միջօրէէն ետք դարձան Բորդսմութ, ուր ներկայ եղան ելմտական պաշտօնատան մէջ Մր. Պալֆուրի կողմէ տրուած հացկերոյթին։

ԼՈՆՏՈՆ, 11.—Դանեըել(?) կ'հեռագրուի Ռուդէրի թէ Մարոքի Էմիրը տեսակցութեան մը մէջ համակրութիւն յայտնեց ֆրանս. առաջարկներուն նկատմամբ, բայց ըսաւ թէ ինքն իսկ կ'ուզէ ի գործ դնել զանոնք, տակաւ առ տակաւ, ինչպէս կը պահանջէ երկրին վիճակը։

ԼՈՆՏՈՆ, 12.— Նիւ Եորքէ կ'հեռագրուի Սէնդրըլ Նիւզի թէ Մ. Վիդդէ երէկ Պարոն Քոմուրայի հաղորդեց թէ Ռուսիոյ պատասխանը չուտով պիտի տրուի իրենց։ Պատուիրակները վաղը նիստ պիտի գումարեն։ — Նիւ Եորքէ կը հեռագրուի Էքօ-դը-Բելճիքի(?) թէ դիւանագիտական շրջանակներէ լուր կ'առնուի որ Մ. Վիդդէ մտադրութիւն յայտնեց ընդունելու Ճարոնի բոլոր պայմանները, բաց ի պատերազմական տուգանք վճարելու և Սախալինը Ճարոնի ձգելու խնդիրներէն։

«Կ. ՊՈԼՍՈՅ» ԵՒ «ՖՈՒՌՆԻԷԻ»

ԲՈՐԴՍՄՈՒԹ, Օգոստ 11.—Հաշտութեան երկրորդ ժողովը այսօր տեղի ունեցաւ։ Պատուիրակներու իրաւասութեան քննութեամբ երեւան ելաւ որ մեծ տարբերութիւն կայ ռուս և ճարոնցի պատուիրակներու տրուած իրաւասութեան մէջ։ Մ. Վիդդէ լիազօր իրաւասութիւն ունի, մինչ պարոն Քոմուրա ստիպուած է որոշում մը տալէ առաջ Միքատոյէն տրամադրութիւն խնդրել։ Այս պատճառաւ որոշուեցաւ որ Մ. Վիդդէ ալ իր վեհապետին դիմէ որոշում մը տալէ առաջ։ Երբ այս կէտերը պարզուեցան, Քոմուրա պայուսակը բացաւ, և կնքեալ պահարան մը հանելով զայն յանձնեց Վիդդէի և ըսաւ. «Պատիւ ունիմ ձեզ յանձնելու այն պայմանները, որոցմով իմ վեհապետս պատրաստ է հաշտութիւն կնքել Ռուսիոյ հետ։» Մ. Վիդդէ առաւ պահարանը, և առանց բանալ կարդալու, գրպանը դրաւ, և յայտարարեց թէ պիտի ուսումնասիրէ Ճարոնի կողմէ առաջարկուած պայմանները, և հաղորդէ Զարին։ Մ. Վիդդէ ըսաւ նաև թէ իր պատասխանը պիտի հաղորդէ մէկ քանի օրէն, հետեւաբար մինչեւ այն ատեն պէտք է դադրին նիստերը։ —Ռուսք շատ ծանր կ'գտնեն Ճարոնցւոց պայմանները։ Բաց ի սա երկու պայմաններէն թէ (1) Ռուսիա պէտք է սահմանափակ թուով մարտանաւ ունենայ Ծ. Արեւելքի ջուրերուն մէջ, և (2) թէ Ճարոն պէտք է իրաւունք ունենայ ձուկ որսալու Սիպերիոյ ջուրերուն մէջ,—զորս Մ. Վիդդէ չի կրնար ընդունիլ, առաջուց իրեն այնպէս հրահանգ տրուած ըլլալուն համար, միւս պայմաններուն համար ալ կ'ըսուի թէ Ռուսիոյ արժանապատուութեան կ'դպչին, և Ռուսիոյ համար այնքան նուաստացուցիչ են որ անկարելի է ընդունիլ։ Ճարոն, ընդհակառակն, չափաւոր կ'գտնէ իր պայմանները, և զանոնք կ'նկատէ իրաւացի փոխարինութիւն ծովու ու ցամաքի վրայ տարած յաղթանակներուն։ Նիստերն յետաձգուեցան մինչեւ Բչ., Օգոստ. 14։

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, 11. —Նիւ Եօրք Թրիպիւն կ'ըսէ.—«Վաւերական աղբիւրէ կ'հաստատուի թէ Ռուսիա ո՛չ միայն պատրաստ է պատերազմական տուգանք մը վճարելու, այլ արդէն միջոցներ ձեռք առած է առ այս, և ի գործ պիտի դրուին անոնք երբ յայտնի ըլլան Ճարոնցւոց պայմանները։» Ռօյթըր կ'ըսէ թէ երբ ռուս պատուիրակներուն հաղորդուեցան Ճարոնցւոց պայմանները, դեռ զանոնք Բեդերսպուրկ հեռագրած, հեռագիրներ ուղղեցին Բեռլին, Տան, ի Բարիզ, և Անվէրսի Պանքային։

ԲՈՐԴՍՄՈՒԹ, 11.— Ռուդէր կ'ըսէ թէ Պարոն Քոմուրայի առաջարկութեանց Ռուսիոյ պատասխանը պիտի յանձնուի վաղը կամ նո՛յն իսկ այս գիշեր։ Հետագիրը կ'ըսէ նաեւ թէ ռուս և ճարոնցի պատուիրակները վաղն առաւօտ նիստ պիտի գումարեն։ Մ. Վիդդէ պիտի ընդունի Ճարոնի պայմանները, բայց պիտի ըսէ որ մէկզի ձգուին Սախալին կղզին Ճարոնի ձգելու և պատերազմական տուգանքի խնդիրը։ Ճարոնցիք այն ատեն պիտի ներկայացնեն իրենց նուազագոյն պայմանները, և պիտի յայտարարեն թէ մինչեւ որ Ռուսք ամբողջ չընդունին իրենց պայմանները, չպիտի շարունակեն բանակցութիւնները։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

(ԼՈՒՐԵՐ ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԹՂԹԱԲԵՐՈՎ. ՕԳՈՍՏՈՍ 10.)

ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՔ

ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԱՑ Ա. ՆԻՍՏԸ

ԲՈՐԴՍՄՈՒԹ, Օգոստ. 9.—Հաշտութեան ժողովին առաջին նիստին չորս լիազօրներն և ի հարկին իւրաքանչիւր կողմէ մէկ մէկ քարտուղար ներկայ պիտի գտնուին, յանձնարարագիրները քննելու համար։ Բանակցութեանց ինչ լեզուով կատարուիլը այսօրուան յետ միջօրէի նըստին մէջ պիտի որոշուի։

ԲՈՐԴՍՄՈՒԹ, Օգոստ. 9.—Հաշտութեան պատուիրակներն այսօր կէս օրէ առաջ ժամ 10ին ի նիստ գումարուեցան զինուորական նաւարանին մէջ։ Նաւագնացութեան(?) խուռն մը կար ժողովատեղւոյն մէջ։ Շէնքին առջեւ նաւային պահակ մը պիտի միայ նստին տեւողութեան միջոցին։ Պատուիրակներուն յանձնարարագիրները քննուեցան և կանոնաւոր գտնուելով փոխանակուեցան։

ԼՈՆՏՈՆ, Օգոստ. 9.—Հաշտութեան ժողովին այսօրուան նիստէն ետք հրատարակուած պաշտօնական յայտարարութիւն մը կ'ըսէ թէ կարեւոր խնդիրներու վրայ բանակցութիւնք տեղի չունեցան և նիստը պարզ տեսակցութեամբ վերջացաւ։ Բուն բանակցութիւնք վաղն առաւօտ կ'սկսին։ Որոշուեցաւ օրն երկու անգամ նիստ կազմել, կէս օրէ առաջ ժամ 9 ½ էն մինչեւ 12 ½ և յետ միջօրէի ժամ 3էն մինչեւ 5։

ՆԻՒՔԵԱՍԸԼԷՆ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՆԻՒՔԵԱՍԸԼ, Օգոստ. 9. —Հաշտութեան պատուիրակներուն հասնելէն ի վեր ճարոնական և ռուս դրօշները կ'ծածանին Օթէլ Ուէնդվորթի վրայ, և Նիւքեասըլ միջնադարեան ամարանոցի մը հանգամանքն առած է։ Յովածոցին մէջ խարսխած են միլիոնատէրերու չոգեզբօսանաւերը, և օթոմոպիլներու երկար շարք մ'ալ մարտակցանման(?) դիզուած է ծովեզերքին վրայ։ Օթէլ Ուէդվորթի ամառնային կին հիւրերն օգանցելի արդուզարդ մ'ըրած էին այսօր. պանդոկին ամէն հիւրերը, թուով 600, ներկայ էին մեծ ճաշարանին մէջ. և 1000 հոգինոց այդ մեծ սրահն առաւօտեան ժամ 7ին լեցուած էր ամբողջովին։ Միայն սրահին մէջ տեղը և երկու ծայրերը երկայն սեղան մը կար պարապ. Ճարոնցւոց վերապահուած սեղանը լեցուեցաւ նախ. Պարոն Քոմուրա բէէֆնէօքով(?) նստաւ պատուոյ տեղը և Ճարոնցի միւս պատուիրակներն ալ նստան անոր աջ ու ձախ կողմերը, ոմանք ֆրաքով, ոմանք ժագէտով։ Երկրորդ սեղանին վրայ նստան հետեւորդները, ասկէնտւ(?) համազգեստներով։ Շատ ուշ հասան ռուս պատուիրակները, Մ. Վիդդէի առաջնորդութեամբ, և երկայն սրահին մէջէն անցնելով գրաւեցին երրորդ սեղանը։ Ռուսերը պէչ նայուածքով անցան Ճարոնցիներու սեղանին առջեւէն, առանց բարեւելու զանոնք։ Ճարոնցիք շատ չուտով ելան սեղանէն—ի հեճուկս ճաշի ամբողջ տեւողութեան միջոցին վիզերնին ծէպ անոնց երկնցնող սեղանակից կանանց—և դեռ ուրիշ ընտրելիք մ'ունեցող անձանց չարժումներով իրենց սենեակները քաշուեցան։ Ընդհակառակն երկար տեւեց Ռուսաց ճաշը, որք ապա զոյգ զոյգ շրջագայեցան ծովեզերքին վրայ հիւրերուն մէջէն։ Պարոն Ռօզէն և Բրոֆ. Մարդէնս բաւէի մը պիտառօ խաղացին, մինչ Մ. Վիդդէ սիկառէթ մը ծխելով զանոնք կ'դիտէր։

(Neue Freie Presse, Օգոստ. 10.Եչ.)

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, Օգոստ. 9.—Հաշտութեան պատուիրակներուն Բորդսմութ հասած ատեն Նիւ Հէմբշայրի կառավարիչ Մաքլէյն ըսաւ.—«Յանուն քաղաքակիրթ աշխարհի կ'մաղթեմ որ բանակցութիւնք յաջողութեամբ պսակուին և Բորդսմութի համար պատմական հաշտութիւն մը յառաջ բերեն։» Վիդդէ և Քոմուրա լուռ խոնարհելով պատասխանեցին կառավարիչին այս խօսքերուն։

ՆԻՒՔԵԱՍԸԼ, Օգոստ. 9.—Ամառանոցին հիւրերը զարմանալի ընդունելութիւն մ'ըրին պատուիրակներուն։ Հիւրերը, մանաւանդ կանայք, թոյլ ծափերով և ակնարկութիւններով ընդունեցին Ռուսերը, մինչ ընդհակառակն աննկարագրելի խանդավառութեամբ ողջունեցին Ճարոնցիները։

ԼՈՆՏՈՆ, Օգոստ. 9.—Տէյլի Թէլէկրաֆի թղթակիցն որ մինչեւ Բորդսմութ ընկերացաւ Մ. Վիդդէի, երկար հեռագիր մը կը հաղորդէ հաշտութեան խնդրոյն մէջ Ռուսաց տրամադրութեան վրայ։ Ռուսերը կ'մերժեն պատերազմական տուգանք վճարել և Սախալինը կամ ուրիշ ռուսական երկիր տալ Ճարոնի։

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, Օգոստ. 9. —Մ. Վիդդէ բացարձակօրէն կ'հերքէ առ ինքն վերագրուած սա յայտարարութիւնը ,որ Ռուսիա պէտք է պատերազմը չարունակելու պատրաստուի։

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, Օգոստ. 9. — Ճարոնցի լիազօրները Անգլիերէն և Ռուսերը Ֆրանսերէն պիտի խօսին հաշտութեան բանակցութեանց ատեն։ Ամէն խօսուածներն ալ բառ առ բառ պիտի արձանագրուին և անմիջապէս երկու լեզուներու պիտի թարգմանուին։ Քոմուրա վաղը պիտի ներկայացնէ Ճարոնի պահանջումները զորս Մ. Վիդդէ Ռուսիոյ կայսեր պիտի հաղորդէ։ Կ'ըսուի թէ Ռուսիա տրամադիր է փոխանակ պատերազմական տուգանք վճարելու բարձր գինով մը Ճարոնի ծախել Սախալինը։ Վլատիվոստոքի բերդերուն քանդման համար ալ հաճութիւն պիտի տայ վերջապէս։

ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ՅՈՅՍԸ

ՊԵՏԵՐՍՊՈՒՐԿ, Օգոստ. 9.—Երէկ կայսեր կողմէ Մ. Վիդդէի ղրկուած ծածկագիր հեռագրին մէջ, ինչպէս կ'հաստատեն բարձրագոյն շրջանակի մէջ, բացարձակ վստահութիւն յայտնուած է թէ վերջապէս Զօր. Լէնիեւիչ պիտի յաջողի յաղթանակել։ Զինուորական շրջանակներու մէջ կ'կարծեն թէ հաշտութեան բանակցութիւնք այլ եւ արդիւնք մը չպիտի ունենան։ Լէնիեւիչ առ ինքն չահած է Բեդերսպուրկի պատերազմական կուսակցութեան համակրութիւնը։ Մօտալուտ հաշտութեան մասին ամէն լաւատես տրամադրութիւն վերջապէս և հիմնապէս կ'սկսի անհետանալ։

(Pester Lloyd, Օգ. 10, Եչ.

ՖՐԱՆՍ. ՆԱՒԱՏՈՐՄՆ Յ'ԱՆԳԼԻԱ

ՔՕՈՒԻՍ, Օգոստ. 8. —Երկու նաւաբաժիններն ալ այսօր կէս օրէ առաջ փոխադարձ այցելութիւններ ըրին և չատ սպաներ զանազան զբօսանաւեր գացին մօտիկցով, դիտելու համար տեղի ունեցած նաւարշաւը, որուն մէջ Լորտ Տընրէվընի Բէյէօ(?) նաւը չահեցաւ մրցանակը։ Ուրիշ սպաներ ալ նախաճաշի հրաւիրուեցան արքայական զբօսանաւերու բաժինէն։ Երեկոյին դաշտային հանդէս կատարուեցաւ Քօուիսի մէջ։ Այս իրիկուն ծովակալներն ու զինուորական նաւապետներ անգլիացի ծովակալին զբօսանաւուն վրայ ընթրեցին։ Ժոռէկեմբէրի(?) մէջ մեծ պարահանդէս մը պիտի տրուի այս գիշեր։

ՆԱՒԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԼՈՆՏՈՆ, Օգոստ. 9. — Անգլեֆրանսական միացեալ նաւատորմերուն մեծ հանդէսն Էտուարտ Է.ի Թագաւորութեան Գ. տարեդարձին հանդիպեցաւ։ Բորդսմութ դրօշներով և զանազան չքեղ զարդերով պճնուած էր։ Նաւահանդէսը պիտի սկսէր կէս օրէ առաջ ժամը 10½ին. ուստի առաւուն կանուխէն հետաքրքիրներով լեցուն նաւեր Քօուիս կ'հասնէին անդադար։ Ժամը ճիշդ 10½ Թագաւորին զբօսանաւը վեր առաւ խարիսխը, և ֆրանսական ու անգլիական զրահաւորները թնդանօթի հարուածներով ողջունեցին թագաւորին նաւը, երբ սա կ'անցնէր զրահաւորներու չարքին առջեւէն, երկու զբօսանաւեր որոնց մէջ կ'գտնուէին ծովակալներ, կ'հետեւէին արքայական նաւուն և Մաժոլէն նաւն ալ կ'երթար անոնց ետեւէն։ Էտուարտ Է. ծովակալի համազգեստ հագած, նաւապետին կամրջակին վրայ ոտքի վրայ կեցած էր իր քով ունենալով իր եղբայրը, զաւակը, Ծովակալ Ֆիշէր, և իր թիկնապահները, ինչպէս նաև Թագուհին և Վիքդօրիա իշխանուհին, մինչ Թագաւորին հիւրերուն մեծ մասը վարը նաւակամուրջին վրայ կամ սրահին մէջ կ'պատսպարէին։ Թագուհին ինչպէս միշտ ,իր ձեռքը բռնած էր լուսանկարչական գործիքը և չարունակ կ'լուսանկարէր։ Ամէն նաւերուն կամուրջներուն վրայ պատուակալ խումբեր չարուած էին որք իրենց հրացաններով զինուորական ողջոյն կուտային և զինուորական նուագախումբն ազգ. երգը կը հնչեցնէր։ Թագաւորը չարունակ կ'փոխարինէր արտաքոյական բարեւը։ Շատ հիանալի էր զրահաւորներուն երեւոյթը ,որոնց վրայ ամենաբարձր մինչեւ ամենացածը կայմերու վրայ Անգլիացի նաւաստիներ կարգաւ չարուած էին։ Նաւահանդէսը վերջացաւ կէս օրին մօտ։ Արքայական զբօսանաւը իր խարսխատեղին դարձաւ և Թագաւորը Կալլէսի իշխանին ու Քօնօթի դուքսին հետ Մաժոլէն զրահաւորը գնաց Ֆրանս. ծովակալին կողմէ տրուած սեղանին մասնակցելու համար։ Ծով. Քայլառ կարճ բաժակաճառով մը առողջութիւն մաղթեց Անգլիոյ Թագաւորին։ Էտուարտ Է. շնորհակալ ըլլալով յայտնեց թէ Ֆրանսացի սպաներն Անգլիոյ մէջ իրենց անցուցած օրերուն լաւագոյն հաճոյքը պիտի վայելեն և վերջացուց բաժակ պարպելով Նախագահ Լուպէի կենաց։ Ֆրանս. զրահաւորները ժամ 3—4ին Բորդսմութի նաւահանգիստը մեկնելով խարսխեցին։ Անձրեւը, որ առաւօտէն ի վեր հեղեղաբար կ'տեղար Բորդսմութի մէջ, դադրած էր այս պահուն և ժողովրդեան ստուար բազմութիւն մը գրաւած էր նաւահանգստին այն տեղերն ուրկէ կարելի էր տեսնել նաւատորմը։ Ցամաքային մօտաւոր կողմերէն փոխադարձ բարեւի համար թընդանօթներ կ'արձակուէին, մինչ զինուորական նուագախումբեր զուարթ եղանակներ կ'ածէին փոխն ի փոխ։ Խարսխելու համար նաւահանգիստ մտնող ամէն մէկ ֆրանսական զրահաւորին երեւումն անհուագոյն(?) հուռռաներով կ'ողջունուէր բազմութենէն։ Թագաւորին զբօսանաւուն վրայ զինուորական պահակախումբ մը չարուած էր, և նուագախումբն ալ Մարսէյեզը կ'հնչեցնէր։ Վիքթորիա, պատմական զրահաւոր ֆրանսական դրօշ պարզած էր և կ'ողջունէր ամէն ֆրանսական նաւու ժամանումը։ Բորդսմութի քաղաքապետն այցելեց Ծով. Քայլարի, որ փոխադարձ այցելութեան գնաց։ Բորդսմութ մեծ հանդիսաւորութեան մէջ էր։

*** Անգլիական չատ լրագիրներ այսօր ֆրանսերէն լեզուով հատուածներ հրատարակեցին։

*** Անգլ. ծովային պաշտօնատունն ի պատիւ ֆրանս. սպաներու մեծ խնճոյք մը և պարահանդէս մը տուաւ այս իրիկուն։

(Neue Freie Presse, Օգոստ. 10, Եչ.)

ՍԵՂԱՆԱՒՈՐԱԿԱՆ

ՍԱԿԱՐԱՆ ՂԱԼԱԹԻՈՅ

ՓԱԿՈՒՄ

Օսմանեան Միացեալ	Օ. Ո.	98 06
Ամէնէն բարձր գին	»	98 09
Ամէնէն վար գին	»	98 02
Րումելիի Երկաթուղի	Ֆր.	130 75
Ամէնէն բարձր գին	»	131 12½
Ամէնէն վար գին	»	130 75
Թրամվայ	»	82 —

ԲԱՑՈՒՄ, 30 Յուլիս

Օսմանեան Միացեալ	Օ. Ո.	98 06
» » ժամ 4ին		98 06
Րումելիի Երկաթուղի	Ֆր.	130 75
» » ժամ 4ին		130 75
Ռէժիի բաժնեթուղթ	»	18 01
Օգիւսթ. Բրէտի Ֆոնսիէ Ա.	Ֆր.	310 —
» » » Բ.	»	269 75
Բարոֆ Կ. Պօլսոյ	»	513 —
Անատօլուի երկթ. պրոֆ.	»	527 —
» » բոնդ.	Ա. Ո.	16 20
Օսմ. Ապահովագր. Ընկ.	»	4 05
Թրամվէյ բաժնեթուղթ	գրչ.	760 —
» Ժուիսանս	»	275 —
» պարտաթուղթ	Ֆր.	488 —
Տէրքոսի ջրերի Ընկ.	»	245 —
Գալաթա Քարուղարի	»	725 —
Գանք տը Սալոնիք	»	189 —
Թրամվայ	»	81 —
Գարդապ		132 —
Բարոֆ Իզմիրի	»	580 —
Հելլենական 5% 1881	»	275 —
Բաժնեթուղթ Լուքսօրի	»	61 50
Հելլենական պարգեւատոմս թուղթ	»	428 —
» նոր	»	Ք.Օ.Ո. 3 98
Շիրքէթի Խայրիյէ	Օ. Ո.	32 —
Թէմպէքի բաժնեթուղթ Ա.	Ֆր.	27 —
» » Բ.	»	18 —
» պարտաթուղթ	»	495 —

[illegible]

Օսմ. Միացեալ 1 օրական	Օ. Ո.	1.60	1.40
» » 3 »	»	4 —	—
Րումելիի Երկթ.	Ֆր.	1.50	—

ՕՍՄ. ՓԱՆՔԱՅԻ ՓՈԽԱՆԱԿԱԳՐԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ

	ՎԱՃԱՌՈՒՄ	ԳՆՈՒՄ
Լոնտոն 3 ամիս	110 20	109 25
» չէք	110 05	109 25
Բարիզ 3 ամիս	22 75	22 95
» չէք	22 85	22 95
Բեռլին մարք	18 59	18 69
Վիեննա քուրոն	21 82	21 92

ԸՆԹԱՑԻԿ ԴՐԱՄՈՅ

Անգլիական ոսկի	գրչ.	109 31
20 ֆրանքնոց	»	87 11
20 մարքնոց	»	106 30
Ռուս Իմբէրիալ	»	90 10
Կրիվնա	»	51 04
Մէճիտիյէ արծաթ	»	107 39
Զէյիքա	»	104 20
Նոր մէճիտիյէ	»	103 10
Բուռլ Թէզ...	»	8 65

Անդրէ Ա. Անդրէասեան, Ղալաթիա.

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՍԱԿԱՐԱՆՔ

ԼՈՆՏՈՆ, Օգոստ. 11

Օսմանեան Միացեալ բաց.	Ա. Ո.	89 63
» » գոց.	»	89 63
Օսմ. Կայս. Պանքա	»	13 75
Եգիպտական Միացեալ	»	105 50
Անգլ. Քօնսօլիտէ	»	90 18
Հելլենական Փոխ. 1881	»	43 25
» Մօնօբօլ	»	54 50
Գալլիար. փոխառ. 1893	»	100 75
Թրամվայ	»	3 18
Ճաբոնական 4%	»	87 87
Ռուսական		88 50
Փոխառ. Բարիզի վրայ	»	25 275
Դրամանիշ	»	2 ½

ՓԱՐԻԶ, Օգոստ. 11

Օսմանեան Միացեալ բաց.		90 65
» » գոց.		90 87
Րումելիի Երկաթուղի	Ֆր.	132 —
Օսմ. Կայս. Պանքա	»	595 —
Ռէժիի բաժնեթուղթ	»	412 —
Օսմ. Տեղա. նոր փոխառ. 4%	»	475 —
Ֆրանս. Ռանդ 3%	»	99 70
Քրէտի Լիօնէ	»	1119 —
Գանք տը Բարի	»	1435 —
Թուրքական		88 20
Թրամվայ	»	81 25
Փոխառութիւն Գապրացւոց 1891		485 —
Սպանիական արտաքին	»	91 27
Իտալական Ռանդ	»	105 20
Չէք Լոնտոնի վրայ	»	25 170
Դրամանիշ Ֆրանս. Պանքայի		3 —

ԲԵՌԼԻՆ, Օգոստ. 11

Օսմ. Միացեալ		89 50
Զինարանի փոխառութիւն 1903		88 —
Անատօլուի Երկ. պարտաթ. Ա. Հարք		103 70
» » բաժնեթ. 60%	»	122 70
Ռուսական 4%	»	87 80
Րումելիի Երկաթուղի	»	134 50
Փոխ. Լոնտոնի վրայ 3 ամս.	»	20 [illegible]65
Դրամանիշ		3

ՎԻԵՆՆԱ, Օգոստ. 11

Փոխառ. Բարիզի վրայ	քուրոն	95 48
» Լոնտոնի վրայ	»	240 10
Րումելիի Երկաթուղի	»	141 25
Օսմ. Ռէժի	»	378 —
Դրամանիշ		8 —

ՄԵՃԻԼԼԷ
ԿԱՄ
ՕՍՄ. ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՕՐԻՆԱԳԻՐՔ
ՉԻՂՉԵԱՆ ԳԻՆ 30 ՂՇ.

Հայերէն թարգմանութիւնը, բնագրին արտասանութեան հետ դէմ առ դէմ տպուած և հինգ հատորէ բաղկացած, առաջ 50 ղշ.ի կ'ծախուէր. հիմա զեղչել գինով կ'ծախուի 30 ղրուշի, — ամբողջ ի միասին կազմուած կիսակաշի — Չագմագճըլար, Չէնմպէրլիթաշ(?) Խանի դրան կից, Ց. Մ. Սէթեան Կազմատուն—Թղթավաճառանոցը։ Գաւառական յանձնարարութիւնք փութով կ'կատարուին. Թղթատարի ծախքն է 6 ղրուշ։ 10—1

ԵԶԵԱՆՑԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԵԶԱԿԱՆ ԴԷՄՔ ՄԸ ԻԶՄԻՐԻ ՄԷՋ

Ա.

Եզեանցի մահն անդարմանելի կորուստ մ'է: Համակ իմաստութիւն, խոհականութիւն, գործունէութիւն, եռանդ ու սէր: Պետական ամէնէն բարձր պաշտօններու գլուխը՝ փառաց, պատուոյ և ընչից մէջ՝ ամուրի մնացած էր՝ ոչ թէ գոհնիկ եսութեամբ մը իր կեանքը մարմնական հաճոյից և աշխարհային ցանկութեանց մէջ ազատօրէն և լիուլի պարփակելու համար, այլ աւելի մեծ ընտանիքի մը, այն է իր համայնքին, հոգւով ծանրաբեռնուելու, անոր օգտին, բարւոյն, բարելաւութեան խորհելու, ջանալու և աշխատելու փափաքով: Եւ այս եղած է Եզեանցի կեանքը, ինչպէս արդէն խմբագրականներու և հոգեհանգստեան նկարագրութիւններու մէջ խօսուեցաւ ալ: Եզեանց բարերար մը չէր, այլ բարերարներ յօրինող. բարեգործ մը չէր, այլ բարեգործներ ստեղծող. խորհրդով, խօսքով և յորդորով տեսանք թէ ինչե՛ր կ'պարտաւորինք իրեն: Վերջին գրեթէ կէս դարու մէջ կատարուած շատ մը բարեգործութիւններ:

Եւ ինչ որ ամէնէն աւելի հիանալի է և վեհ՝ այս ամէն աշխատութեան ու գործունէութեան մէջ՝ ան եւ է փառասիրական կամ ունայն զգացման իսպառ անգոյութիւնն է. ահա ասոր համար ամէն բարեգործութեան քով իր անունը շատ համեստ իմն կամ հազիւ հազ կ'հնչուէր, բայց և այնպէս յաւերժացաւ այն և նոյն տեսր հնչիւնը շատ աւելի զօրաւոր եղաւ քան այն խոստովանագիրներ, որով դեռ մեր օրերը սովորութիւն էր երբ նշանաւոր քաղաքի մը մէջ մէկը բարեգործութիւն մ'ընել ուզէր՝ յայտարարել թէ՝ տեղւոյն առաջնորդին աստուածաշունչ կամ երկնաշունչ խօսքերէն յորդորուած է, ևն.: Եզեանցի համար այդ տեսակ յայտարարութիւն մը չեղաւ բնաւ կարծեմ, բայց և այնպէս իր սօսկ մարդկային շունչը բազմարդիւն եղաւ. Թերեւս յիշեալ եպիսկոպոսն ալ եթէ անով բաւականանար՝ իր շունչն յետոյ չշունչի կ'փոխուէր...:

Քանի մը տարի առաջ էր, Մոսքուաբնակ մեծահարուստ Հայ մը կ'գրէր Պոլիս մասնաւորի մը Բեզճիքսպուրկէն՝ «Եզեանցի տունն էր, սեղանին վրայ Բիւզանդիոն կար, անկէ իմացայ ողբացեալ... ի մահը, ևն.:» Մոսքուէն, Տփղիսէն, Պոլսէն և ուրիշ ամէն տեղէ՝ մեծահարուստ Հայ մը, մեծամեծ մը, ուսումնական կամ գրագէտ մը, վերջապէս աշխարհական կամ եկեղեցական ո և է ծանօթ դէմք մը երբ Բեզճիքսպուրկ հանդիպէր՝ անկարելի էր որ Եզեանցը չտեսնէր: Իր բնակարանը պարկեշտ ու բարեգործ ժամադրավայրն էր Հայ Եկեղեցւոյ հաւատարիմ զաւակներուն համար, եւ գիտնական կեդրոն մը:

Սակայն մեք շատ հեռու գտնուելով Եզեանցի կենաց մանրամասնութիւններու մէջ խորապէս չենք կրնար թափանցել, ուստի որքան ալ խօսինք անբաւական է, և որովհետեւ աւելի դիւրութիւն ու միջոց ունին ռուսահայեր զինք աւելի քաջ ճանչնալու, անոնց կ'իյնայ այս բազմախօս և արդիւնալից կեանքը մանրամասնօրէն պարագրել և ճշդիւ պատկերել Եզեանցը: Այս առթիւ կ'արժէ ծանօթացնել Բիւզանդիոնի ընթերցողաց ուրիշ Եզեանց մը, որ թէև ոչ երեւոյթս աւելի համեստ դէմք մը կ'թուի, բայց եթէ ուշի ուշով քննութիւն մը կատարենք՝ կ'տեսնենք որ սրտով ու մտքով ճշմարիտ Եզեանցէն շատ վար չէ. և ինչպէս պիտի տեսնենք, աչառու պատճառներով իր ամենաբարի ու վերջին կամքն անգործադրելի թողուած է, և իր անունը թուղթերու խորշերը միայն մնացած ըլլալով ցան ու ցիր՝ կ'արժէ ամփոփ իր պատմութիւնն ընել և իր յիշատակն անկորուստ պահել: Սա եւս ռուսահայ էր. Գրիգոր աղա Աբէլ Գուլասպեանց, բնիկ Տփղիսէն, թէեւ Պ. Ա. Այվազեան Պարսկաստանցի կամ Ածաբէկեանցի կ'ըսէ, թերեւս իր մէկ քոյրն հոն գտնուելուն, բայց Արշալոյս իր մահը գուժելու առթիւ՝ Տփղիսցի կ'նշանակէ և այս թերթն յարմարագոյն աղբիւրն էր այս կէտին ստուգութեան համար, և եւ եւս ժամանակակից անձերէ առած եմ թէ Տփղիսցի էր և 70,000 ֆիօրինի հարստութեան մը տէր, որ գրեթէ 8,000 ոսկւոյ գումար մ'ըսել է և 19րդ դարուն առաջին կիսուն մէջ շատ կարեւոր գումար մ'էր: Առեւտրական գործողութիւններէ գրեթէ քաշուած՝ Թրիեստ կ'բնակէր: Թրիեստ այն ժամանակ արեւելքի նկատմամբ էր ինչ որ են այսօր Լիվըրփուլ ու Մանչեսթըր, ուստի միեւնոյն միջոցին հոն կ'գտնուէր Եգիպտացի փաշային գործակատարը՝ Զմիւռնացի Պետրոս աղա Եուսուֆեանը, որ Պօղոս փաշա Եուսուֆեանի եղբայրն էր և որու միջոցաւ հոն կ'վաճառուէին փաշային վերաբերեալ Եգիպտական բերքեր առատ քանակութեամբ. հոն կ'գտնուէին նաեւ Եուսուֆեանի քանի մ'ազգականներն և ուրիշ քանի մը Զմիւռնացիներ եւս, ամենքն ալ վաճառական: Եուսուֆեան ամէն կիրակի կէսօր բոլոր Հայ բարեկամները ճաշի իր տունը կ'հրաւիրէր. այս անձերուն ոգին Աբէլեանն էր. թէ ինչքան ուղիղ է մեր այս ըսածն և թէ ի՛նչ աստիճանի կարեւորութիւն ունի հասկնալու համար կ'թողունք որ խօսի Իզմիրի Արշալոյսը:

Ահա ի՛նչ կ'գրէ այդ թերթը, 1841ին. «Կրնանք հաստատել թէ՝ Զմիւռնացի Հայերուն ունեցած բանասիրական եռանդը, վարժարաններուն բարեկարգութիւններն և ուսումնական քիչ շատ յառաջադիմութիւնն անոր բարեսէր հսկողութեան ու ազգաւ յորդորանացը շնորհքն է, մանաւանդ Ս. Մեսրովպ ապարանին բարեկարգ գործադրութեան պատճառը նոյն ինքն յիշեալ աղան է, որ յորդորեց մեզի որպէսզի աշխատութիւն յանձն առնելով տպել տանք վերոյիշեալ Ոսկեդար ըսուած գիրքը»: Սոյն թերթն այս տողերը կ'գրէ Տէր Յովհան քահանայ Վանանդեցիի Ոսկեդարի տպագրութեան առթիւ, որ Պ. Աբէլեանի ծախիւք կ'հրատարակուէր՝ տպել օրինակները ժառանգորդաց մնալու պայմանաւ, ի սէր և ի շնորհ հանգուցելւոյն և սա եւս կ'յարէ թէ նոյն իսկ սոյն թերթին հաստատուելուն և ամէն տեղ և մինչեւ իսկ Թրիեստաբնակ Իզմիրցիներուն քով ընդունելութիւն գտնելուն պատճառն Աբէլեանն է, «թէեւ, չարայարելով, անոնց գովելի զգացումն յորդորանքի կարօտութիւն չունի:»

1841ին Իզմիրի մէջ կրթ. ընկերութիւն մը կ'կազմուի, նպատակ ունենալով Ս. Մեսրոպեան վարժարանի և ուրիշ տեղերու ուսումնական յառաջադիմութիւնը, որու հիմնադիր ու պաշտպան Թրիեստաբնակ աղաներն ըլլալով, կ'ըսէ «Արշալոյս», անոր վերատեսչին ընտրութիւնն իրենց խնամոց յանձնուած է, և ընկերութեան կանոնագրութիւնն ալ միմիայն անոնք կարող են փոփոխել: Թրիեստի աղաներուն տրուած նախապատուութիւնը շատ է, որովհետեւ կրթ. ընկերութիւնը կազմողն անոնք չեն, այլ Իզմիրի ուսումնասէր կամ ուսումնական անձինք՝ ի վաղուց տածուած փափաքանաց համեմատ. բնական է ենթադրել որ լաւագոյն վճարողներ անոնք եղած ըլլան, այդ ալ չէ և զայս ալ հաստատելու համար յիշենք առաջնակարգ վճարողները. նոյն ընկերութեան տարեկան բաժնեգինն է 50 ղրշ. արդ, այնինչ Թրիեստաբնակ աղաները՝ Պետրոս աղա Եուսուֆեանց 15, Աբրահամ աղա Ապրօեանց 8, Ստեփան աղա Ապրօեանց 8, և Գրիգոր աղա Աբէլեան 4 բաժնեգին ստորագրուած են: Իզմիրի մէջ կ'տեսնենք ստորագրուած Մեծ. Ստեփան Էքիզեան 10 բաժնեգին, Ստեփան Դալֆայօֆ 10 և ուրիշներ 5, 4, 3, և ուրիշ տեղեր, Պոլիս՝ Տատեանք 15—20, Միսաք ամիրայ 10, Երկանեան Կարապետ աղա 10, Բեզճիքսպուրկ՝ Յովհաննէս և Խաչատուր Լազարեանք, որոց սոյն ընկերութեան յանձնած մշտնջենաւոր 10,000 ղրշ. գումարին տարեկան տոկոսը կ'ընէ 20 բաժնեգին. Եգիպտոս՝ Պօղոս պէյ Եուսուֆեանց 15, Յակոբ Եղիազարեանց 10, Լոնտոն՝ Աղեքսանդր Ռաֆայէլ Ղարամեան 11, Դավրէժ՝ Աւագ Խան Մելէք Մէհրէպեանց 10, ևն. ևն., թիւեր՝ որոնք բոլորն ալ ընկերութեան ցանկերէն քաղուած են. բայց և այնպէս նախապատուութիւնը ցվերջ կ'մնայ Թրիեստաբնակ աղաներուն. պատճա՞ռ. պատճառն ըստ մեզ սա կ'երեւի որ անոնց մէջ լաւ գործիչ մը կայ, որ Զմիւռնացւոց ի վաղուց տածած փափաքին կենդանութիւն տուած պէտք է ըլլայ՝ խօսքով, գրով ու աջակցութեան խոստումներով և որ ճիշդ այս պատճառաւ ալ կ'կարծենք ընկերութեան գործակալ կ'ընտրուի. ինչ հարկ Թրիեստի մէջ գործակալ մը ունենալ երբ ընդ ամէնը տասնեակ Հայեր կան. և մինչ Պոլիս կամ Տփղիս կամ Էջմիածին լաւագոյն կեդրոններ չէի՞ն գործակալ մը ունենալու համար. բայց Աբէլեան ոչ միայն հարուստ էր, բարեսէր էր, աշխատող էր, լաւ գործիչ մ'էր, տքնող, խորհող, յղացող և ստեղծող կրթական գործոց, ևն., այլ և ամէն տեղ ընդարձակ յարաբերութիւններու ծանօթներ ունէր. արդէն նոյն թերթն է ըսողը թէ՝ իր թերթին այնքան տարածուելուն պատճառը նոյն ինքն Աբէլեանն է, ինչպէս վերը տեսանք, և «Արշալոյս» շատ և շատ տարածուած թերթ մ'էր, ոչ միայն տակէ կէս դարէ աւելի առաջ միջոցի մը համեմատութեամբ ուր ընթերցասիրութիւնն այժմու չափ տարածուած չէր, պարագայ մը որ սակայն կրնայ փոխարինուիլ երկու ժամանակներու թերթերու թուոյն համեմատութեամբը, այլ նոյն իսկ այսօրուան համար. արդ, յիշեալ ընկերութիւնն ալ ճիշդ միեւնոյն կերպով ամէն տեղ բաժանորդ ունէր և տարածուած էր: Սոյն կրթական ընկերութեան առաջին յայտարարութենէն կ'երեւի թէ իր գործառնութեան սահմանն Իզմիրի մէջ ամփոփուած չէ. բայց անկէ դուրսի համար եւս ըսուածը շատ ստորոտ է. սակայն ինչ երեւոյթ ուրեմն սոյն ընկերութիւնն ամէն տեղ ձեռք կ'երկարէ. արդէն վերն եղած յիշատակութենէ մը տեսանք, թերեւս ըստ ի որ գրեթէ առաջին անգամ մեր մէջ տեսնուած ընկերութեան մը ամէն տեղի մէկ կամ երկու առաջնակարգ անձեր նպաստ մը տալու պարտականութիւն զգացած են. բայց միեւնոյն տեղեր մէկ կամ երկու առաջնակարգներ չեն միայն որ բաժանորդ եղած են ընկերութեան այլ երկրորդական, երրորդական ուրիշ շատեր եւս և ոչ միայն այդ քաղաքները, այլ և անոնց վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ Կեսարիա, Պաղտատ, Պասրա, Մատրաս, Պոմպայ, Սինկափուր, Հին Նախիջեւան, Ադրիանուպոլիս, Տէնիզլի, Մանիսա, ևն., ևն. դիտմամբ յետաձգեցի յիշել Վիեննա, ուր Զմիւռնացի Յակոբ աղա Սարգսեան թէեւ բաժանորդ է ընկերութեան, բայց սա արդէն բարերար մ'է՝ 1838ին իր ծախիւք հիմնած ի Զմիւռնիա առաջին աղջկանց վարժարանը Սարգսեան անուն և կարելի չէ ըսել թէ՝ Աբէլեանի միջոցաւ բաժանորդ եղած է, ևն. բայց որովհետեւ միւս քաղաքներու մէջ սոյն ընկերութեան ծանուցմանց հրաշքին ուժով ինչ որ «Արշալոյս»ի տարածումն և նոյն թերթը կ'ըսէ թէ իր տարածումն Աբէլեանի կ'պարտի, տարակոյս չի մնար թէ՝ ընկերութիւնն ալ իր ծաւալումն Աբէլեանի կ'պարտի:

Ընկերութեան առաջին նպատակը Ս. Մեսրոպեան վարժարանի և Թանգարանին յառաջդիմութիւնն ըլլալով՝ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութիւնն իր հրատարակութիւններու մէկ ընտիր հաւաքածոն կ'նուիրէ Թանգարանին, գլխաւորաբար բառարաններ, Աբէլեանի միջոցաւ. բառարաններն աշակերտութեան ժամանակ կը յիշեմ իբր զարդ պահուած էին դարաններու մէջ. բայց երբ Ս. Ոսկանեան եկաւ, անոնց բոլորն և տակաւին ուրիշներ սեղանին երկու պատուհաններուն մէջ դնել տուաւ ի տրամադրութիւն աշակերտաց. ցայն վայր ոչ ոք խորհած էր այս օգտակար այլ շատ պարզ միջոցը, ոչ եկող գացող կառավարիչները, ոչ ալ ուսուցչապետ Պ. Ս. Պալապանեանը. կ'երեւի կ'վախնային որ չիյնան, ինչպէս երբեմն կօշիկները տաքէ կ'հանէին և կամ իրենց ձեռքը կ'բռնէին կամ իրենց մէջքը կ'կապէին որ չիյնան և իրենք բոպիկ կ'քալէին. աղքա՞տ մարդեր, թէ աղքատ միտքեր, թէ երկուքն ալ: Աբէլեան կրթ. ընկերութեան կողմէ իր շնորհակալութիւնն յայտնելէ ետեւ Վենետիկցւոց, իրենց նուէրին փոխարժէքն ալ կ'վճարէ անոնց իր անձնական քսակէն. պաշտպանութեան օրէնք մը չէ այս որ կ'գործադրուի, այլ աւելի ուսումնասիրական եռանդի և ընկերութեան գուրգուրանքի խնդիր մը, զոր թերեւս աւելի հարուստ մէկն անգիտանար. և ճիշդ այս պայմանն ի նկատի ունենալով Միաբանութիւնն իր նուէր Աբէլեանի ուղղած ըլլալու է, որովհետեւ գործակալի տիտղոս ևն. անորոշ և երկրորդական կէտեր են, մանաւանդ այն ժամանակներու համար, և ուղղակի նուէրն Իզմիր ղրկելու ո եւ է արգելք մը չէր կրնար ըլլալ:

Ուրիշ դէպք մը. Լիսայի տօնավաճառէն ի դարձին Թրիեստէէն կ'անցնին քանի մը Հայ վաճառականներ՝ Տփղիսեցի, Գորեցի և Մուշեցի. թերեւս Թրիեստ հանդիպին և Աբէլեանը չտեսնել անկարելի էր, ինչպէս էր Բեզճիքսպուրկ երթալ և Եզեանցի չայցելել. Կովկասեցի վաճառականք Աբէլեանի տեսութեան կ'երթան. օտար հողի մը վրայ, հեռաւոր մէկ վայր, ուր դիւրին չէր ամէն ատեն բարեկամներ տեսնել. այս տեսութիւն յուզիչ և քաղցր եղած պէտք է ըլլայ, բայց Աբէլեան անոր աւելով չի շլմըլիր, իր սիրտսուն հաստատութիւնը չի մոռնար, և յիշեալ ուղեւորներն Զմիւռնիոյ կրթական ընկերութեան ամենքն ալ բաժանորդ կ'ստորագրուին: Քաղաքակիցներու դիւրին չէր ճողոպրիլ այս ժանկաւոր ձեռներէն, որ օտարազգիներէն իսկ գիտէր որսալ բաժանորդ կրթական ընկերութեան. արդարեւ մէկէ աւելի Յոյն վաճառականներ կ'տեսնենք Թրիեստէէն ստորագրուած ընկերութեան բաժանորդ: Անոնցմէ մին Եսրեի Սաբիտաքի՝ կ'երեւի տեսնելով որ պրծում չկայ Աբէլեանի ձեռքէ, միանգամ ընդմիշտ ազատելու համար տարեկան երկու բաժնեգինի փոխարէն 100 ֆիօրին կ'վճարէ ընկերութեան իբր մշտնջենաւոր դրամագլուխ՝ Աբէլեանի միջոցաւ:

Իզմիր. Թ. ՃԵՐՄԱԿԵԱՆ

Ընկերային Բարքեր

"ՃԱՇԱԿԵՍՑՈՒՔ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՄԲ„

Մեր ճաշասեղաններուն վերաբերեալ այս նահապետական աղօթքը՝ որ գրեթէ ընդհանրական հանգամանք մ'ստացած է մեր համայնքին համար, պիտի հաւատա՞ք արդեօք երբ ըսեմ թէ ալքոլին պատճառաւ հեղինակուած ըլլալ կ'թուի իր ժամանակին: Եթէ ոչ, ինչ պատճառ կար ուրեմն խաղաղութիւն հայցելու այն ճաշողներուն համար՝ որոց աւելի բնական էր որ նոյն սեղանէն ուրախ և զուարթ վայելէին իրենց բաժինը՝ անօթի փորերնին կշտացնելու նպատակաւ: Քանզի կարելի չէ հաւատալ թէ մեր երանելի նախնիքն այն աստիճան միամիտ էին որ մանուկներու պէս ջանալով իրարու ձեռքէն խլել համեղ և իւղոտ պատառները, խանգարէին ճաշասեղանի խաղաղութիւնը, պայքարելով իրարու հետ: Բայց ըսածս հաստատելէն առաջ փակագծի մէջ նախ անդ ցողակի ակնարկ մը ձգեմ մեր նախնի ալքօլասէրներուն վրայ: Յայտնի է թէ իբր քառորդ դար մ'առաջ, մանաւանդ գաւառներու մէջ անծանօթ էին եւրոպական այն կարգ մ'ըմպելիները, որոնք իբր այլազան համուհոտերով չպարուած մէյմէկ ճշմարիտ թոյներ՝ իրենց պզպզուն շիշերու մէջէն կարծես մահախորհուրդ ժպիտներ ուղղելով յաճախորդներուն, կ'փութան յուզայական համբոյրներ դրոշմել անոնց շրթներուն վրայ և օձերու պէս դէպ ի իրենց ստամոքսը սողոսկել: Այո՛, այն ատենուան ըմպելիքները կ'բաղկանային միայն գինիէ որ տեղային անխառն արտադրութիւն էր, ինչպէս նաեւ օղիէ որ չամիչներու տեսակներէն կ'թորուէր անխարդախ արուեստագործութեամբ: Հետեւաբար ասանք որչափ որ եւրոպականներուն չափ թոյն չէին պարունակեր, մանաւանդ գինին որուն բնաշխարհին քանակով կ'հակակշռուէր իր մէջի ալքոլը, սակայն և այնպէս միւսներէն աւելի քանակով խմուելնուն համար նոյնէն պակաս ազդեցութիւն չէին ըներ խմողներուն ուղեղին վրայ: Որովհետեւ կ'աւանդուի թէ 50 տարի առաջ խնճոյքներուն կամ ընկերական հաւաքոյթներուն մէջ գինեբրութեան մրցումներ տեղի կ'ունենային, և օրուան հերոսը կ'հանդիսանար ան մարդը որ առաւօտէն մինչ իրիկուն կ'յաջողէր մօտ վեց քաշի չափ (հին քարով) և աւելի գինի կուլ տալ: Ալ երեւակայելու է թէ ի՛նչ վիճակի կ'ենթարկուէր ինք, ինչպէս նաեւ իր մրցակիցներն որոնք անոր հասնիլ ջանալով, կ'յաջողէին գէթ 4—5 քաշ մը կլլել Նոյ նահապետի այն կարմրուկ նեկտարէն (?) Ուստի գինեհատութիւնն այն ատեն համար առասպել մը պիտի համարուէր և գինեհատ հեթանոսաց կարգը պիտի դասուէր: Ի՞նչ, Հայ Քրիստոնեայ ըլլալ և գինի չխմե՞լ, մինչ կարելի՞ էր այդ, ինչու որ մանաւանդ գինին իբրեւ Պատարագի խորհրդանիշ և «Քրիստոսի արիւնը» ամէն Քրիստոնեայի հելուղ էր, նաեւ ամէնուն անհրաժեշտ բաժինն համարուած էր մեր երանելի նախնեաց գաղափարովը: Հետեւաբար վա՛յ էր ան մարդուն որ յանդգնէր մերժել իրեն մատուցուած բաժակը, կամ զայն ցմրուր չքամած ետ դարձնելու ըլլար, անշուշտ այն խոշոր ու լեցուն գաւաթը նոյն մարդու գլխուն վրայ պիտի թափուէր, այդ հերձուածը բուռն մկրտելու սկզբունքով: Ի հարկէ սկիզբէն ի վեր գինիի այս կրօնական նուիրականութիւնն է պատճառ որ անոր գաւաթի շուրջ տեղի կ'ունենան «կենաց»ներու և բարեմաղթութեանց շարքեր: Ուստի կ'ըսեմ, աղէկ որ Թալլանեանց էֆ. այդ ժամանակի մէջ չծնաւ, եթէ ոչ իբրեւ հերետիկոս մը պիտի թքնամանուէր, ինչպէս որ նոյն իսկ ներկայիս մէջ կ'դատափետուի անիրաւաբար, ուրիշ խնդիր եթէ իր խոստացած մրցանակը՝ այն նախկին խմաններուն կամ արդի դատափետողներուն յատկացնելով՝ ազատէր իր օձիքը...:

Ահա այսչափ մը մեր նախկին ալքոլասէրներուն վիճակը պատկերացնելէն վերջ ջանամ հաստատել վերոյիշեալ ենթադրութիւնս իբրեւ պատճառ յօդուածիս խորագիր կազմող ճաշասեղանի աղօթքին գոյութեանը: Այն նախկին խմանները նախ քան զճաշ արդէն բաւական քանակութեամբ կլլած ըլլալով «ախորժաբեր» օղիէն, սեղանի շուրջ կ'խմբուէին, և քանի որ այն սեղաններուն վրայ ալ ամէն ոք պարտական էր գինի խմել և այն ալ չափէն աւելի, ի հարկէ օղին ու գինին անկէ ետք իրարու հետ դաշնակցելով, գրաւած կ'ըլլային ամէնուն ուղեղային վերնատունը, և այս կերպով բոլորի աչքերը մթննալով, իրարու վրայ եղած ճերմակը՝ սեւ, ու սեւը ճերմակ կ'երեւէր, և ուստի պզտիկ պատճառ մը պէտք էր զանոնք բանկցնելու և իրարու օձիքը փակցնել տալու, և այդ պատճառն ալ արդէն չէր ուշանար վրայ հասնելէ, որ գոյութիւն կ'առնէր ժամանակի մէկ յոռի սովորութենէն, և այն սովորութիւնը հետեւեալն էր, զոր իբրեւ աչքառու դրուագ մը մեր նախկին դարերէն՝ ընթերցողներուս ուշադրութեան կը յանձնեմ, քաղելով զայն ԺԸ. դարու մէջ պատրաստուած անտիպ տարեգրութենէ մը: Ըստ նոյն տարեգրին, մինչեւ յիշեալ դարուն կէսին միջոցներն այն սովորութիւն կար մեր Հայ համայնքին մանաւանդ Վանեցիներուն մէջ, որոց հարսանեկան կամ ո եւ է խնճոյից սեղաններուն վրայ նախ պէտք էր որ սեղանապետ կամ նախագահ եղող կէսրը գինիի լեցուն գաւաթ մը ձեռքն առնելով՝ օրհնէր ու խաչակնքէր զայն և նոյն սեղանի վրայ գտնուած նախապատիւ աշխարհականին տար, և անոր խմելէն վերջ միայն կ'արտօնուէին խմել միւս հասարակ մահկանացուներ, որոնք միեւնոյն սեղանին շուրջ կ'գտնուէին: Բայց այս բանս շատ անգամ քար գայթակղութեան կ'դառնար, ինչու որ կ'պատահէր երբեմն որ նոյն սեղանին վրայ այն նախապատուութեան հաւասար կամ աստիճանակից ուրիշ պատուոյ թեկնածուներ ալ գտնուէին այն ատեն, որոնք յիշեալին նախապատուութիւնը չճանչնալով, կը յուզուէին սաստիկ, և այս պատճառաւ խորհրդաւոր քրիստոնէին մը ծայր տալ կ'սկսէր սեղանակիցներուն մէջ, իւրաքանչիւրն իր պաշտպանած աղային թեր ելնելով: Ուստի ոմանք քէն ընող մանուկներու պէս իսկոյն վեր կ'ելնէին սեղանէն և կ'մեկնէին զայրացմով, մինչ ոմանք ալ պապա պապոսի ալքօլական ներշնչմանց տպաւորելով, կ'պոռթկային յանկարծ, սուր խօսքեր ուղղելով նախապատուող կէսրին և իր նախապատուեալին հանդէպ. խօսքեր՝ որոնք քիչ յետոյ յիշոցներու և յիշոցներ ալ երկուստեք փոխանակուած ափոյներու կ'փոխուէին: Ահա այս կերպով բաբելոնեան խառնակութիւն մը տիրելով այն սեղանատան մէջ, սեղանը կ'ըջէր և մէջտեղ եղած առարկաներն իրարու գլխուն ուղղուիլ կ'սկսէին իրարու լեզուն չհասկնալով, և այսպէս մ'քանի գլուխներ վրայ կոտրելէն, մինչ որ տանուտէրոջ և ուրիշներու միջամտութեամբ բաժնուէին իրարմէ ու ցրուէին խափանելով ճաշասեղանի խաղաղութիւնը:

Ուստի դարձեալ նոյն տարեգիրը կ'աւանդէ թէ 1749—69 պաշտօնավարող Վանայ առաջնորդը Գրիգոր վարդապետ Ծաւճանկանց որ բանիբուն ու խելացի մէկն էր, այս յոռի սովորութիւնը խափանել յաջողեցաւ հետեւեալ կերպով: Սահմանեց որ փոխանակ այն առաջին օրհնեալ բաժակն ո եւ է շօշ աղայի մը յատկացնելու, բուն գինիի Թակոյկին մէջ պարպուէր ան, և տակաւ այն Թակոյկէն հանուած գինին բոլոր սեղանակիցներուն բաժնուի, որպէսզի ամենքն ալ նոյն օրհնութեան մասնակից ըլլան քրիստոնէական հաւասարութեամբ: Ժողովուրդն այնչափ գոհ մնաց այս խելացի առաջնորդին կարգադրութենէն որ առանց յապաղելու համակերպեցաւ անոր, և յօրէ անտի վերջ տրուեցաւ նոյն յոռի սովորութեան: Մինչեւ իսկ երախտապարտ ժողովուրդն անկէ ետք այսպիսի պարագայից մէջ եղած առաջին բաժակն իրենց սիրելի առաջնորդին կենացը պարպել սկսեց ի՛նչ ան երախտագիտութեան ըստ նոյն տարեգրին: Արդ՝ կ'երեւի որ այս յոռի սովորութիւնն երբեմն ընդհանուր եղած է մեր բոլոր համայնքին մէջ և այս պատճառաւ հեղինակուած է այն ճաշասեղանի օրհնութիւնը — «Ճաշակեսցուք խաղաղութեամբ» —. սովորութիւն մը որ հեզհետէ վերջացած է թէեւ, բայց քանի որ ալքոլին գործածումը վերջացած չէ, կարծեմ թէ նոյն աղօթքին պէտքը կ'զգացուի տակաւին. բայց ափսո՛ս որ այս աղօթքը լոկ Աստուծն հեռու կ'գտնուի այն ճաշասեղաններէն, որոց վրայ Պագոս կ'իրագործէ:

Խ. ԼԵՒՈՆԵԱՆ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԻԶՄԻՐԻ

ՇԱԲԱԹՈՒԱՆ ՀԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԻԶՄԻՐ, Յուլիս 25.

ԳԱՐԻ.— Շաբթուան ժամանումներ. Այտընի երկաթուղիով 22,000 պարկ. Գասապայի երկաթուղիով 39,400, ծովու և ցամաքի ճամբով 2100. Նախորդ շաբթըունէ մնացած՝ 35,000. շաբթուս ծախուեցաւ 56,500 պարկ: Թէպէտ այս շաբթու գարիի հրապարակն այնքան օգեւորեալ չէր, սակայն լաւ տեսակ ապրանքի համար չափաւոր խնդրանք կար: Օրուան գիներն են. Ա. էքստրա $15\frac{3}{4}$—$16\frac{1}{4}$ ղշ., էքսթրա 15—$15\frac{1}{2}$, Ա. $14\frac{1}{4}$—$14\frac{3}{4}$, Բ. $13\frac{1}{2}$—$13\frac{3}{4}$, Գ. $12\frac{1}{2}$—13, ստորին $11\frac{1}{2}$—12 ղրուշ:

ՑՈՐԵՆ.— Ժամանում Այտընի երկաթուղիով 4,150 պարկ, Գասապայի երկաթուղիով 1,230. ծովու և ցամաքի ճամբով 1,500 պարկ. Նախորդ շաբթուընէ մնացած 32,000 պարկ. շաբթուս ծախուեցաւ 11,500 պարկ: Շաբթուս ցորենի հրապարակը ժամանումներու քիչութեան պատճառաւ շատ խնդրանք կար. և լաւ տեսակ ապրանքներու վրայ մէկ փարա վրայ դրուեցաւ. Գիներն են. Մերսին 61—66 փարա, Եավրան 64—69, Ուշաք 58—76:

ԲԱԿԼԱ.— Ժամանում Այտընի երկաթուղիով 5,870 պարկ. Գասապայի երկաթուղիով 8,090, ծովու ճամբով 540 պարկ: Նախորդ շաբթուընէ մնացած էր 12,000 պարկ. շաբթուս ծախուեցաւ 11,500 պարկ. եղած գործառնութիւնք. չափաւոր ու ընտիր ապրանք 30—33էն, լաւ տեսակ $38\frac{1}{2}$—$38\frac{5}{8}$էն: 200,000 օխա Տրքիլի ու Ալի աղա չիֆթլիկի յանձնելի ապրանք $38\frac{1}{4}$—$38\frac{1}{2}$ փարայի ծախուեցաւ: [illegible]բանը փակուեցաւ մեծ խնդրանքով:

ԲԱՄԲԱԿ.— Ժամանում Այտընի երկաթուղիով 120 հակ. Նախորդ շաբթուընէ պատրաստ 1,540 հակ. շաբթուս ծախուեցաւ 105 հակ: Գիներն են. 90 հակը ծախուեցաւ 360 ղրուշէն և 10 հակը (էքսթրա մի մաշ) 365 ղրուշէն:

ԲԱՄԲԱԿԻ ԿՈՐԻԶ.— Շաբթուս հրապարակին վրայ բաւական գործառնութիւն կար. ծախուեցաւ 250,000 օխա 21 փր.էն: Սակարանը փակուեցաւ խնդրանքով:

ԱՓԻՈՆ.— Շաբթուս բաւական փայլուն գործեր եղան, ու ժամանած 193 կողովներուն վրայ հետեւեալ գիները նշանակուեցան. 3 կողով էքսթրա Գարահիսար Ա. Բ. 82, երեք կողով Եէրլի Դէյքէ Ա. Բ. 82, 175 կողով էքստրա Գարահիսար Ա. Բ. 80, 12 կողով Ասէթ Նօվլու Ա. Բ. 71: Նախորդ տարի այս ամսոյնը 404 կողով ժամանում էր, մինչդեռ այս տարի շատ քիչ: 1904 տարուան ապրանաց ամբողջ քանակութիւնն էր 4,845 կողով, մինչ այս տարի բնաւ չի յուսացուիր որ այսքան ապրանք ձեռք անցընենք:

ԲԱԼԱՄՈՒԹ.—Այս շաբաթ պատրաստ ապրանքները բաւական բարձրացում կրեցին ինչպէս կ'տեսնուի հետեւեալ գիներէն. —Ա. 35 բարձրացաւ 38ի, B. 52—55 Cold 58—64 ղրշ. կենդիները:

ԹՂԹԱԿԻՑ «ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆ»ի.

ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ Ի Ծ. ԱՐԵՒԵԼՔ

"ՉԻՆ'ԱՅԻՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻՆ ՄԷՋ„

ԳՐԵՑ.— ՓԻԷՌ ԼՕԹԻ (53)

Զ.—ԲԷՔԻՆ՝ ԳԱՐՆԱՆ ԱՏԵՆ

Արդարեւ եթէ խորհինք, ինծի անանկ կուգայ որ, մեր դաշնակիցներէն ոմանք, քիչ մը անխոհեմութիւն ըրած եղան, հոս ցանելով այնչափ ատելութիւններու ու վրիժառութիւններու սերմեր:

Հեռուն, մութ կանանչ ու ամայի պարտէզին ծայրը, վերջին մեհեանը կ'սկսի ցցունել իր կիտուածապատ տանիքը: Անոր վերեւը, լեռը, ժանեկաձեւ չրջագիծով արտակարգ լեռը, որ այս տխուր տեսարանին յարմար խորք մը ըլլալու համար ընտրուած է, այսօր կ'բարձրանայ ամբողջովին մանիշակագոյն ու կարմիր, երկինքի անսահման կապոյտ մէկ բացուածքին մէջէն, մարմրուն փերուզակի կապոյտ մը որ կանանչի կ'զարկէ: Լոյսը սխրալի է ու խորհրդապահ ու մեղմ. արեւը սքօղուած է տարտամ ցոյն այդ միեւնոյն ամպերուն տակ: Եւ մենք այլ եւս չենք լսեր մեր ձիերուն քայլերը, խոտերու ու մամուռներու թանձր թաղիքին վրայէն:

Հիմա կ'տեսնուին սրբավայրին երրեակ խոշոր դուռները որոնք արծնագոյն են ու ոսկիէ ծնիներ ունին ու կազմածքներ:

Նորէն երեւան կուգայ լպրծուն քարերով մարմարէ երրեակ կամուրջ մը, որոնց վրայէն իմ պզտիկ զօրախումբս, անցած ատեն, նորէն կ'սկսի հանել չափազանցուած աղմուկ մը, իբր թէ մեր շուրջը պատի ձեւով շարուած այդ մայրիները, մայր եկեղեցիի մը հնչունութիւնները ունեցած ըլլային: Եւ տակէց սկսեալ, հետզհետէ աւելի նուիրական այս շրջավայրերուն վրայ հսկելու համար, մարմարէ մեծաբերձ արձաններ կ'շարուին պողոտային երկու կողմը. կ'առաջանանք անշարժ փիղերու, ձիերու, առիւծներու, և ճերմակ ու համր պատերազմիկներու միջեւէն՝ որոնք մարդկային հասակէն երեք անգամ աւելի բարձրութիւն ունին:

Հազիւ թէ կ'մօտենանք մեհեանին ճերմակ դարատափներուն և ահա կ'սկսինք նշմարել պատերազմին պատճառած վնասները: Դաշնակից ազգի մը զինուորները, մեհեաններուն հետ հոս եկած ըլլալով, իրենց թուրերուն ծայրերովը տեղ տեղ փրցուցած հանած են վարդագոյն դուռներուն ոսկեզօծ պրոնզէ գեղեցիկ զարդարանքները, զորս ճշմարիտ ոսկի են կարծած:

Առաջին բակի մը մէջ, կողմնակի շէնքեր, որոնք այնչափ պերճօրէն կիտուածապատ տանիքներ ունին որչափ բուն մեծ սրբավայրը, խոհանոցներ էին ատեն, ուր մեռեալ Սուրբերուն համար կը պատրաստէին բազմաթիւ կերակուրներ, այնչափ առատ որ կարծես տէվերու ու յարալէզներու լեգէոնի մը համար պատրաստուած ըլլային: Վիթխարի փուռերը, պրոնզէ ահագին ջերոցները ուր ամբողջ եզ՞եր կ'եփուէին, անվթար են մնացած. բայց քարայատակները լեցուն են յախճապակեայ բեկորներով, անօթներու կտորուանքով, որոնք հրացանի բուներու ու սուիններու գործ են:

Հետզհետէ աւելի բարձր դարատափներու վրայ, մարմարով յատակուած երկու կամ երեք բակերէ վերջը, մայրիի տախտակէ երրեակ դուռներով երկու կամ երեք շրջապատելէ վերջը, հուսկ ուրեմն կեդրոնի մեծ մեհեանը կ'բացուի մեր առջին, դատարկ ու աւերակ: Իր կէս մթութեանը մէջ շքեղ համեմատութիւններ ունի ան, ոսկեգոյն ու կարմիր լաքէ իր բարձր սիւներով. բայց կողոպտուած ու մերկացած է ան իր սրբանուէր հարստութիւններէն: Մետաքսէ ծանր արահուկները, կուռքերը, արծաթէ բաժակները, Սուրբերու ճաշին յատուկ պնակները, գրեթէ ամբողջովին անյայտացած էին երբ հասան Ֆրանսացիները և ինչ որ ժէքաւոր բան որ կ'մնար դեռ, ապահով վայրի մը մէջ հաւաքուեցաւ մեր սպաներուն կողմէ: Եւ նոյնիսկ այս վերջիններէն երկուքը, իրենց այդ փրկագործութեան համար մասնաւոր շքանշաններով պատուուեցան Երկնից Որդիին կողմէ,— և այդպէսով առաջ եկաւ այս անբնական պատերազմին էն եզական դրուագներէն մին, գրաւուած երկիրի մը տէրապետը, որ ինքնաբերաբար, երախտագիտութեան համար կ'վարձատրէ ու պատուանշան կուտայ գրաւող բանակին սպաներուն...

Այդ մեհեանին ետին է վերջապէս հսկայական դամբարանը:

Վախճանած տէրապետ մը թաղելու համար, Չինացիք բլուրի մը մէկ մասը կ'կտրեն, ճիշդ ինչպէս պիտի կտրէինք կարկանդակի խոշոր կտոր մը, կ'կղզիացնեն զայն չորս դին փորելով ու հողը վերցնելով, և յետոյ ատամնաւոր պարիսպներով կ'շրջապատեն զայն: Այն ատեն, տարիքա կ'դառնայ կ'ըլլայ վիթխարի միջնաբերդ մը, և հողին խորութեանը մէջ կ'փորեն մեռելային այն նըրբանցքը՝ որուն գաղտնիքը շատ քիչեր միայն գիտեն. հոն, ծայրը կ'դնեն մեռելին մարմինը որ մոմեա չէ եղած և որ հոն յամրօրէն կ'փտի, ոսկեգոյն լաքով ծածկուած մայրիէ հաստ դագաղի մը մէջ:

Յետոյ նկուղին դուռը վերջնականապէս կ'փակեն տեսակ մը ջերմարգելով, որ անփոփոխ կերպով դեղին ու կանանչ ճենապակիէ է և որուն ցայտուն դրուագները լօթիւսներ, վիշապներ ու ամպեր կ'ներկայացնեն: Եւ ամէն տէրապետ, իր կարգին, երբոր կ'վախճանի, միեւնոյն եղանակով կ'թաղուի ու կ'փակուի,— նոյնչափ ընդարձակ ու նոյնչափ մենաւոր անառիկ գոտիի մը մէջտեղը:

Որով կ'հասնինք բլուրի այդ կտորին ու այդ պատուարին ստորոտը, և սարսուած կանգ կ'առնենք դեղին ու կանանչ ֆայանսէ մահաշուք ջերմարգելին առաջքը, որ մեր քառասուն փարսախ ճամբորդութեան վերջակէտը պիտի ըլլայ. ամէն մէկ կողմը քառասնական երկայնութիւն ունեցող քառակուսի ջերմարգել մը, որ իր ոսպիկովը ու փայլուն գոյներովը տակաւին կ'վառվռի պատի աղիւսներուն ու գետնի հողին գորշութիւններուն վրայ:

Հոս, աղաւնիները, կարծես գուշակելով թէ ինչ մեռելային առարկայ կայ իրենցմէ ծածկուած, տաշուած այդ լեռան սիրտին մէջ, մեծաթիւ համախմբուած են և կոնչիւններու համերգով մը կ'ողջունեն մեզի:

Եւ, ֆայանսէ ջերմարգելին դէմը, հազիւ քիչ մը տաշուած մարմարի զանգուածով մը յօրինուած խորան մը, որ իր բիրտ պարզութեանը մէջ, մեհեանին ու պողոտային գերազանց շքեղութիւնները կ'հակասէ, կ'կանգնի բաց օդին մէջ. անոր վրայ կ'գտնուին տեսակ մը խնկամաններ, որոնք անծանօթ ու սարսռազդեցիկ նիւթով մըն են շինուած, ինչպէս նաեւ նպատակաւոր բրտութիւն մը ունեցող երկու կամ երեք խորհրդանշանական առարկաներ: Մարդ կ'շուարի կ'մնայ, հոգ՝ այդ ամէն մասիկը գտնուող վերջին ու գերագոյն առարկաներուն գրեթէ նախնական բարբարոսութեանը, ու արտակարգ ձեւերուն հանդէպ. անոնց տեսքը, չեմ գիտեր ինչ անբացատրելի արհաւիրք մը յարուցանելու բնութիւնը ունի դիտողին... Նմանապէս, ատենով, Նիքքօի սուրբ լերան մէջ, ուր կ'հանգչին հինն Շօգոնի տէրապետները, ոսկիէ լաքէ մեհեաններու դիւթական մեծվայելչութենէն վերջը, ամէն մէկ գերեզմանին պրոնզէ պզտիկ դրան առջեւ, դէմս ցցուած էր նմանօրինակ խորանի մը խորհրդաւորութիւնը, որուն վրայ կային հնամենի ոճով երկու կամ երեք խորհրդանշաններ որոնք վրդովիչ էին ասոնց պէս իրենց բարբարոսիկ ու կեղծ միամտութիւնով...

Երկնից Որդիներու հսուկ բնակավայրը եղող այս գետնուղիներուն մէջ, կ'երեւայ գանձեր, թանկագին քարեր, ու մեծարժէք մետաղներու դէզեր կան խոլաբար ճմզուած: Չինական գործերու մէջ հեղինակութիւն եղող անձեր, կ'հաւաստէին մեր զօրավարներուն թէ, այդ նկուղներուն մէջ գտնուած մարմիններէն միմիայն մէկուն քովը ու շուրջը այնչափ հարստութիւն կայ որչափ պէտք չէ Եւրոպայի պահանջած պատերազմական տուգանքը ամբողջովին վճարելու համար, և եթէ Նախնեաց այդ դամբարաններէն մէկը միայն բանաքարելու պարզ սպառնալիքը կ'բաւէ, Եւրոպացիներուն բոլոր պահանջումները ընդունիլ ու գործադրել տալու համար:

Մեր արեւմտեան պատուոյն համար բարեբախտաբար, դաշնակիցներէն ոչ մէկը ուզած է դիմել այդօրինակ միջոցի մը: Եւ դեղին ու կանանչ ճենապակիէ ջերմարգելները չեն խորտակուած ու բացուած. նոյնիսկ վիշապի ու լօթիւսի յետին ու խիստ դիւրաբեկ քանդակները, անաղարտ մնացած են: Հոն կանգ առած են բոլոր եկողները: Հին տէրապետները, իրենց յաւիտենական պատերուն ետեւէն, շատ մօտէն լսած ըլլալու են «բարբարոս» բանակին փողերուն հնչելը ու թմբուկներուն դափդափելը. բայց ամէն մէկը, վերջին նորէն կրցած է քնանալ իր խաւարին խորը, հանդարտ՝ առաջուան պէս, և առասպելական հարստութիւններու անշարժացումին մէջտեղը:

ԲԷՔԻՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԵՐԸ

Բէքին, Չորեքշաբթի Մայիս 1

Երեք վերադարձայ տէրապետներու դամբարաններուն տուած այցելութենէս, երեքօրեայ ճամբորդութենէ մը վերջը, որ կարծես տեղի ունեցաւ մշտնջենաւոր մէջը, «դեղին հող»էն մթագնած, և փոշիէն մթագնած ձանր արեւ մը տակ: Եւ ահա նորէն ինքզինքս կ'գտնեմ աւատապետական Բէքինին մէջ, մեր զօրապետին մօտ, Հիւսիսային ապարանքի իմ միեւնոյն սենեակիս մէջ: Երէկ ջերմաչափը 40 աստիճան ցոյց կուտար շուքին մէջ, այսօր, հազիւ 8 աստիճան, (ինչ որ քսան չորս ժամուան մէջ, երեսուն երկու աստիճան տարբերութիւն կ'ընէ.) ստուգիկ հով մը, քանի մը ճերմակ փաթիլներու խառնուած անձրեւի կաթիլները կ'վանէ և Ամառնային ապարանքին վերեւը, մօտաւոր լեռները բոլոր, մարմարաման ծածկուած են.— Եւ ըսել թէ, Ֆրանսայի մէջ կան անձեր, որոնք կ'գանգատին մեր զօրաւորներուն անհանգստութեան ու յաւափոփոխ ընթացքէն:

(Շար.) Թարգմ. ԶԻՓԹԷ-ՍԱՐԱՖ